Historische Kring Eemnes

juni 2008 jaargang 30, nr. 2

Verschijnt viermaal per jaar

Doel van de vereniging is bevordering van de kennis van- en de belangstelling voor de geschiedenis in algemene zin en de geschiedenis van Eemnes, met aansluitend gebied, in het bijzonder.

Bestuur
Voorzitter:
C.A. Houwer, 035-5387984

Vice-voorzitter:
H.A. van Hees, Kerkstraat 15
3755 CK Eemnes, 035-5389849

Secretaris:
R.T. van der Schaaf, Hasselaarlaan 46
3755 AW Eemnes, 035-5386094

Penningmeester:
J. Frantsen, 035-5310442
HKE-Girorekening nr. 2080362
HKE-Rabobank nr. 315911425

Leden:
R. Ruizendaal, 035-5382945
M.T. van der Schaal-de Valk, 035-5317093
J.J. Smids, 035-5387572
J.J. van Wijk, 035-5314689

Redactie
Eindredacteur: Joop Smids
Opmaak: Hans van Gelder

Redactieadres/advertenties
Graanoogst 3, 3755 HN Eemnes,
035-5387572, jjsmids@casema.nl

Druk: Graficient Printmedia - Laren

Ledenadministratie
G.A.M. van Wijk-Blom, 035-5314689,
Raadhuislaan 39, 3755 HA Eemnes.

Lidmaatschap leden € 14,- p.j.,
incl. kwartaalblad, excl. verzendkosten.
Vrienden HKE minimaal € 15,- p.j.
Opzegging schriftelijk voor 1 december.
Losse nrs. € 4,- excl. verzendkosten

Internet HKE-actueel
www.historischekringeemnes.nl
info@historischekringeemnes.nl

Werkgroepen

Bebouwingsgeschiedenis:
R.T. v.d. Schaaf, 035-5386094

Beeld en Geluid:
J. Frantsen, 035-5310442

Beheer archief en voorwerpen:
J.J. Smids, 035-5387572

Bibliografie:
P. Kaarsgaren, 035-5386676

Foto's:
P. Scholte, 035-5387269

Genealogie:
H.A. van Hees, 035-5389849

Interviews:
H.A. van Hees, 035-5389849

Tentoonstelling:
M.T v. d. Schaal-de Valk, 035-5317093

Website:
W.A.M. de Witte, 035-5388130

Het geheel of gedeeltelijk overnemen van artikelen is slechts toegestaan na toestemming van de redactie.

Inhoud

Oudheidkamer	51
Overleden	52
Eenes en Sir Donald Bailey *(Egbert van IJken)*	53
Meentweg 125 *(Evert van Andel)*	59
Een klokkenplan voor Eemnes *(Foeke de Wolf)*	73
Interview met Paddy Houwer-van Agtmaal *(Henk van Hees)*	82
Adriaan Gerard van Agtmaal (1887-1960) *(Henk van Hees)*	90
Johannes Gerardus (Joop) van Agtmaal (1912-1990) *(Henk van Hees)*	92
Achtergronden bij de foto's van Van Agtmaal *(Henk van Hees)*	95
75 Jaar lang onthouden	109
Oproep: Oude streekgerechten	111
Inleveren kopij voor het volgend nummer	112

Van de redactie

Ik heb nooit een meccanodoos gehad. Als derde zoon van een boerenarbeider, vlak voor de 2e Wereldoorlog geboren, zat zo'n kostbaar cadeau er niet in. Mijn lot hield slechts in, dat ik bij een vriendje, wiens ouders beter bemiddeld waren, mocht aanschouwen hoe dat vriendje, dankzij de inhoud van de meccanodoos, allerlei bouwkundige constructies in elkaar flanste. Hier moest ik aan denken toen ik het constructieschema van een brug ontworpen door Donald Bailey zag. Deze brug kan zomaar uit de doos van mijn rijke vriendje komen. Als u het verhaal van Egbert van IJken leest zou u zich af kunnen afvragen wat er eerder was de meccanodoos of de Baileybrug?'.

Wat Rembrandt presteerde met het penseel en doek, deden vader en zoon Van Agtmaal met de fotocamera. Zij componeerden, arrangeerden en construeerden hun werk met veel geduld en vakmanschap. In de tijd van de Van Agtmaal's was fotograferen een uitputtende onderneming. Ze liepen te sjouwen met camera's, koolspitslampen, glasplaten en houten statieven. Vergelijk dat eens met de huidige digitale camera's waar alles op en aan zit. Vader en zoon Van Agtmaal hebben veel van het toenmalige Eemnes in beeld vastgelegd. Henk van Hees verzamelde de foto,s en schreef daarbij de teksten, met dank aan Patricia Houwer, kleindochter respectievelijk dochter van de Van Agtmaal's. Op de expositie in de Oudheidkamer vindt u nog meer beeldmateriaal van de fotografen.

Joop Smids

Oudheidkamer

Tentoonstelling:

Fotografen Van Agtmaal

VAN 8X

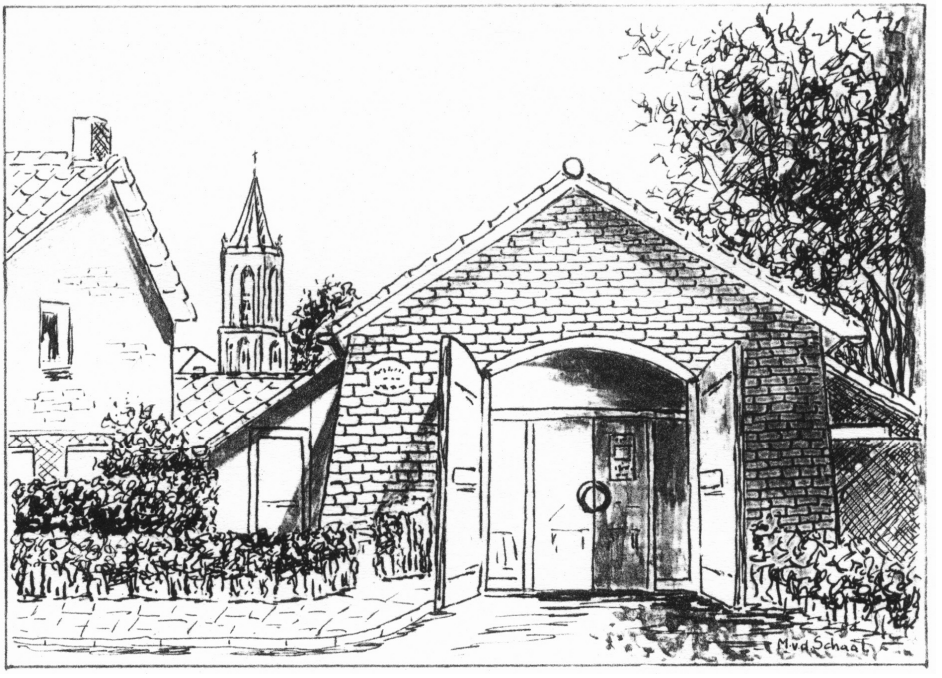

Oudheidkamer Eemnes
Raadhuislaan 2a
Telefoon 035 - 5382375

Geopend:
zaterdag van 14.00 - 16.00 uur
Toegang gratis

Overleden

Cees Hensbergen

Op 4 mei jl. is Cees Hensbergen overleden op 81-jarige leeftijd.

Cees was een bekende Eemnesser. Allereerst vanuit de periode dat hij postbode in Eemnes was. Hij kwam overal en deed van alles. Zo vervoerde hij eens Antje Koppen voor op zijn bestelfiets.

Jarenlang was Cees aangesloten bij de Vrijwillige Brandweer in Eemnes en in die functie heeft hij heel wat branden helpen blussen in Eemnes.

Na zijn pensionering was Cees jarenlang postbode voor de Historische Kring Eemnes. Hij bracht de kwartaalboekjes rond in een groot deel van onze gemeente. Zolang het nog ging, is hij ook gastheer gebleven in de Oudheidkamer. Cees had daar altijd wel een verhaal klaar over oud-Eemnes. In het 3e kwartaalboekje van jaargang 13 (1991) staat een interview met Cees, indertijd afgenomen door Henriëtte Liscaljet. Het geeft een mooie impressie van Cees, een blijvende herinnering. We zijn Cees dankbaar voor alles wat hij voor de HKE gedaan heeft.

We wensen zijn vrouw en verdere familie veel sterkte met dit verlies.

Ad Veth

Op 6 mei jl. is Ad Veth op 87-jarige leeftijd in Blaricum overleden.

Ad Veth is voorzitter van de Historische Kring Eemnes geweest van eind 1980 tot begin 1988. Hij heeft deze functie altijd op zijn eigen, heel specifieke wijze, vervuld. Bij zijn afscheid in 1988 werd hij door het bestuur benoemd tot ere-voorzitter van de Historische Kring Eemnes. Iets waar hij bijzonder trots op was!

We zijn Ad erkentelijk voor de inzet voor onze vereniging. Iedereen die hem mist, wensen we sterkte!

Namens
de Historische Kring Eemnes
Henk van Hees

Eemnes en Sir Donald Bailey

EGBERT VAN IJKEN

Waarschijnlijk zijn er nogal wat leden van de Historische Kring die de naam Bailey niets zegt. Toch is het een naam uit het recente verleden die op een bijzondere manier aan Eemnes is verbonden.
De meeste van de lezers zijn ongetwijfeld wel eens in de polder geweest en hebben dan vanaf de Meentweg over de Volkersweg richting Eemdijk gereden. Als je dan ter hoogte van het Marinestation goed naar rechts kijkt in de richting van de Vaart zie je daar over de Noord-Midden Wetering een brug liggen. Zo viel mijn oog ook enige tijd geleden op de brug die daar lag. Op zich niet zo bijzonder. Maar dit is niet zomaar een brug, maar een zogenaamde **Baileybrug**. Deze brug is een erfstuk uit de Tweede Wereldoorlog zoals ze op grote schaal bij de bevrijding van Europa door de geallieerden zijn gebruikt.

De Baileybrug in de polder.

De huidige gebruikers…

Het bijzondere van deze brug is dat hij helemaal uit losse onderdelen bestaat die op eenvoudige wijze als een soort meccanodoos in elkaar zijn te zetten. Je kunt er dan een brug van bouwen tot nagenoeg elke lengte en stevigheid. De brug kon gebruikt worden als eenvoudige voetgangersbrug maar ook konden de meest zware vrachtwagens er gebruik van maken.

Hoe is de brug ontstaan?
Eerst een stukje geschiedenis.
Het Baileybridge (Baileybrug) systeem is genoemd naar de uitvinder, de Engelse civiel ingenieur Sir Donald Bailey, die leefde van 1901 tot 1985 en die als burger werkzaam was voor het Britse ministerie van Defensie. Hij bouwde modellen van bruggen als hobby. Nadat hij het model aan zijn superieuren toonde werd het ontwerp in 1943 in gebruik genomen in Italië. Hierna werd de productie drastisch opgevoerd in zowel Groot-

Sir Donald Bailey

Brittannië als de Verenigde Staten. Donald Bailey is voor dit ontwerp geridderd.
De brug is bij de bevrijding van Europa in grote aantallen ingezet door de geallieerden, zowel bij de opmars door Italië als na de landing in Normandië.
Alleen al in Italië hebben de geallieerden 3000 Baileybruggen gebouwd met een totale lengte van 90 km om de door de Duitsers en Italianen vernietigde bruggen te vervangen. De langste brug werd over de Sangro gebouwd met een lengte van 343 meter.
Ook tot op heden zijn er nog vele bruggen in gebruik in Europa. Ook in Nederland en België kun je op veel plaatsen nog exemplaren vinden. Er is nu nog zeker één bedrijf dat deze bruggen verkoopt. Dat is Sindorf, in 't Harde(Gld). Dit is het bedrijf met de grote hijskranen langs de A 28 als je richting Zwolle rijdt.

Hoe is de brug geconstrueerd?
Het was een brugsysteem dat uit modules bestaat en zodoende zeer bruikbaar is voor diverse soorten bruggen. De hoofddelen bestaan uit panelen van 10 ft lang, (3.05 m) en dwarsbalken met daarop een planken dek, die op diverse manieren aan elkaar te koppelen zijn. Zie het schema hieronder.

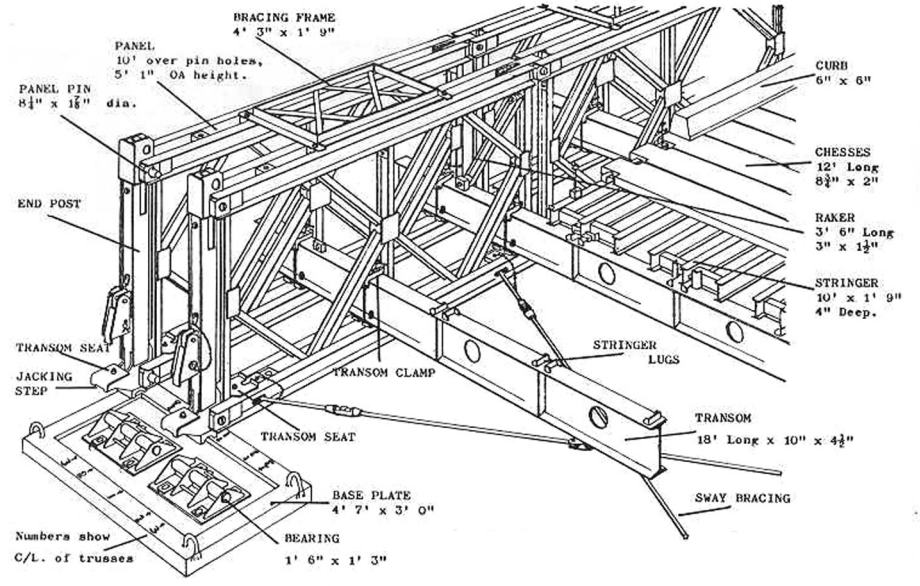

Constructieschema

Brug in het oorlogsmuseum Liberty Park te Overloon.

Zo kun je een schier oneindig aantal varianten van bruggen construeren. De maximale overspanning zonder extra pijlers is 60 meter. De brug is zo geconstrueerd dat een zijpaneel door 6 personen was te dragen en er zodoende geen hijskraan nodig was voor het monteren van de brug.
De zijpanelen, trusses, worden door middel van een pen-gat verbinding aan elkaar gekoppeld. Door het combineren van meerdere panelen naast of op elkaar kon de draagkracht en /of de overspanning verhoogd worden. Zie de foto hieronder. Het type brug werd aangeduid met de letters T en S .
Bijvoorbeeld: T.S. staat voor 'Triple-Truss' – 'Single-Story' uitvoering. Dat wil zeggen dat de zijpanelen uit 3 naast elkaar geplaatste 'Trusses' (panelen) bestaan en de hoogte 1 paneel -Truss hoog is.
Om de draagkracht van de brug te verhogen was het namelijk mogelijk om twee of drie panelen boven op elkaar te plaatsen. In het oorlogsmuseum Liberty Park te Overloon staat een zgn. '**T.T**. variant, **T**riple-truss - **T**riple-story : 3 panelen naast elkaar / drie panelen hoog.

Hoe komt de brug in Eemnes?
De brug ligt in het van ouds genoemde Kees Jonnen Leege Erf. Dit erf is van Joop Blom, Meentweg 37. Deze brug is daar ongeveer 30 jaar geleden neergelegd door Joop Blom.
De brug lag eerst aan het einde van de Meentweg, bij de vuilstortplaats over de Gooijergracht. Wanneer hij daar ooit is neergelegd is mij niet bekend. Op een winterdag is de brug door de gebr. Post opgehaald en over het bevroren land op zijn plaats gebracht. Blom heeft zelf voor een fundering gezorgd door er betonpalen onder te storten. Ook is later het wegdek voorzien van een betonlaag, omdat de houten planken helemaal verrot waren. De brug is over de wetering geplaatst om de beide stukken land te verbinden, zodat Blom rechtstreeks door het land bij zijn vee kan komen en niet meer over de Volkersweg hoeft.

Voorbeelden.
Hieronder nog een voorbeeld van een Baileybrug die in Kautenbach – Luxemburg in gebruik is.
Ook wordt de brug nog regelmatig gebruikt als noodvoorziening bij evenementen zoals de Nijmeegse vierdaagse, popfestivals e.d.

De brug in Kautenbach

Verdere informatie

Veel informatie is te vinden op de uitstekende Belgische site www.baileybrug.info. Op deze site op internet zijn veel afbeeldingen te vinden waar dit type brug nog wordt gebruikt.

Zelf doe ik aan modelbouw en ik heb een Baileybrug op schaal 1/35 nagebouwd in de uitvoering TS-SS (triple truss-single story: 3 panelen naast elkaar-1 paneel hoog)

Is er iemand die iets meer kan vertellen wanneer en hoe de Baileybrug ooit aan het einde van de Meentweg is geplaatst?

Voor foto's of meer informatie over baileybruggen in Nederland of elders in Europa houd ik mij aanbevolen:

Egbert van IJken,
Eyso de Wendtstraat 28
9291 ET Kollum
tel nr 0511-451588,
eg.vanijken@knid.nl

Met dank aan Wiebe van IJken voor de foto's uit de polder en Kautenbach.

Meentweg 125

EVERT VAN ANDEL

Voorwoord

In de Eemnesser uitgave Geschiedenis en Architectuur wordt gemeld dat de op dit adres staande boerderij vanaf het midden der negentiende eeuw in het bezit was van Jan Peterse Hagen, arbeider van beroep. De familie Hagen had daar een aantal jaren een drankvergunning.

Het huis staat vlak tegen de Veendijk waarop men een reddingsboot geplaatst had. In 1916 brak vlak bij de boerderij de Zuiderzee door de Veendijk. Het pand werd daarbij zwaar beschadigd.

De langhuisboerderij heeft een zadeldak dat met de nok dwars op de weg is gelegen. Opvallend is dat de nok van het woonhuis hoger is dan de nok van de deel. Het dak is gedekt met pannen en voorzien van een windveer met een makelaar. In de voorgevel bevinden zich op de begane grond twee zes-ruits schuif-vensters met luiken. Op de verdieping is een dubbel venster met draairamen aanwezig. In de zuidgevel is de ingang gelegen met aan weerszijden vensters.

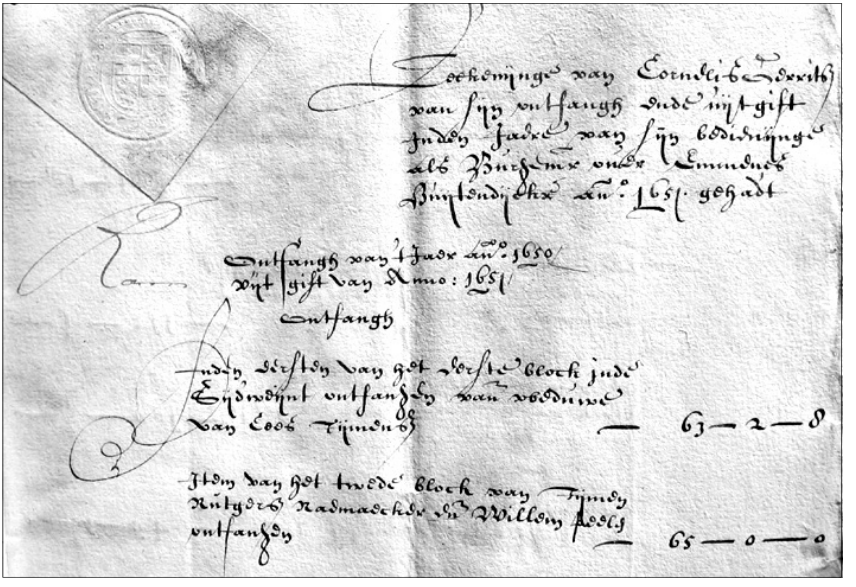

Fragment uit de "boekhouding" van Eemnes-Buitendijk in 1651. Burgemeester Cornelis Gerritse noteert hierin de ontvangsten en uitgaven die het dorp in die jaren had.

Inleiding

Het onderzoek naar de boerderij op Meentweg 125 leverde in de archieven, zij het moeizaam, heel wat nieuwe informatie op. Allereerst de plaatsaanduiding die, zoals in veel gevonden officiële 'papieren', als 'aan het einde van Eemnes' of 'aan het einde van dit dorp' wordt vermeld. Hoewel dat in deze documenten niet wordt genoemd, blijkt de woning op twee secties grond te zijn gebouwd. Een latere kadasterkaart uit 1842 'deelt' de woning dan ook 'op papier' in twee delen. Gaande het onderzoek bleek er direct naast de boerderij nog een tweede woning gestaan te hebben. Deze is dan gebouwd op de pas in 1830

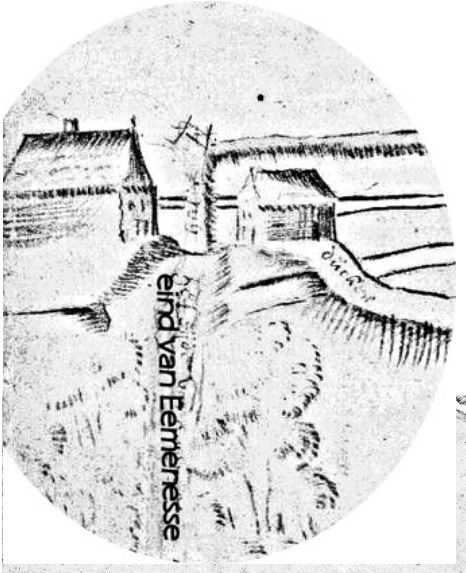

Getekende kaart uit 1660 (Archief Waterschap Vallei en Eem). de woning uit die tijd staat links van de dijk getekend. rechts staat een "Wachtershuisje". Geheel rechts de Zuiderzee.

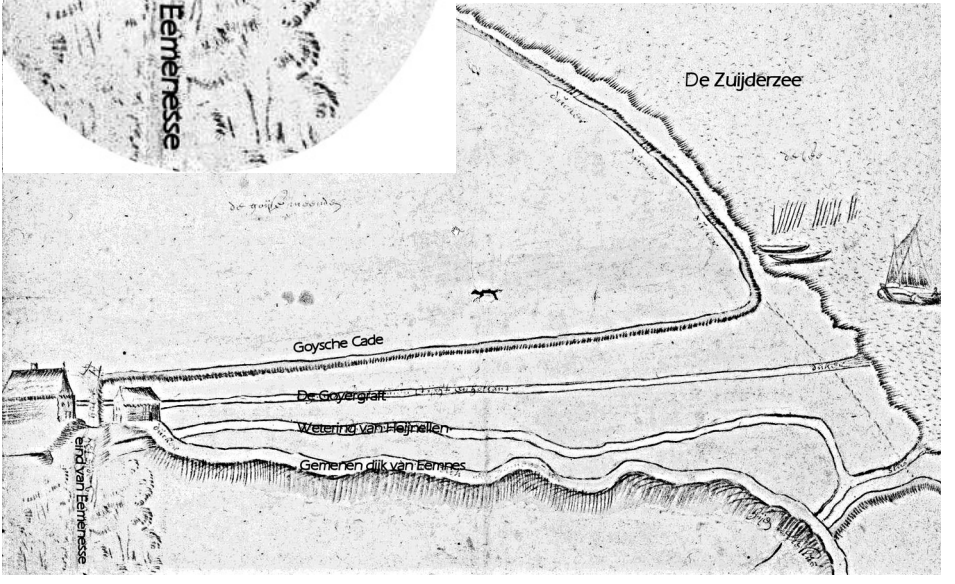

bekende sectie A8. Als deze woning in 1837 wordt afgebroken blijkt dat ook daar twee secties, A8 en A8 bis, bestaan. Deze beide secties worden dan door verkoop en vereniging, de sectie A 646.
Vanaf circa 1740 tot 1930 wordt het pand, naast de hoofdbewoners, vaak ook nog door meerdere mensen bewoond. Meestal alleenstaanden, maar ook 'armen'. Deze armen waren veelal werkloos en/of weduwen. De huur voor de woning werd voor hen betaald door de 'kerk' van Eemnes Buitendijk.
Ook komen hier de grensgeschillen tussen het Graafschap Holland en het Bisdom Utrecht uit de 14e eeuw nog eens zichtbaar aan de orde. Op getekende kaarten uit 1660 en 1720 staan de boerderij en een wachtershuisje op 't einde van Eemnesse' getekend. Daarop is ook te zien hoe de afwatering van de Noordpolder door de Eemnessers werd gegraven. Het overtollige water stroomde door de 'wetering' vanuit de Noordpolder, door de Valse Bosjes, langs de boerderij, en via een duiker onder de dijk door. Daarna liep deze 'wetering' door de Heinellenpolder naar het Raboes waar het water via een sluis in de Zuiderzee geloosd werd. Tot deze graafwerken waren de Eemnesser ingezetenen verplicht omdat zij van het Graafschap Holland niet langer hun water uit de Noordpolder mochten lozen op de Hollandse Goyergracht.
Verder was er vele jaren een 'stille kroeg' in de boerderij gevestigd. Vanaf 1778 wordt dit reeds bevestigd met een aantal noteringen in de bewonerslijsten. Rond 1880 werd dit gelegaliseerd met een aantal drankvergunningen. De dijkdoorbraak in 1916 vernielde niet alleen een groot deel van de woning maar luidde ook het einde van het café in.
In feite blijkt 1916 niet het eerste rampjaar voor het pand te zijn geweest. Meerdere keren werd dit herbouwd of opnieuw opgebouwd.

Eigenaars en bewoners van Meentweg 125-123
Bij het onderzoek naar de historie van de woning Meentweg 125 deden zich enkele problemen voor. Het laatste stuk land aan de Meentweg (indertijd erf genoemd) heette Tijenvrouwen en Gijsje Smits Erven. Binnen deze erven stonden eeuwen lang drie huizen. Bij onderzoek betreffende de 17^{e} en 18^{e} eeuw was het vaak moeilijk te bepalen om welk huis uit deze erven het ging.
Extra moeilijkheid is nog het feit dat de twee laatste huizen langs de Meentweg in de 18e eeuw gedurende enige tijd dezelfde eigenaars hebben gehad.
Daarom worden de volgende gegevens onder enig voorbehoud verstrekt. Tot 1769 is dan geen volledige zekerheid. De gegevens kunnen betrekking hebben op Meentweg 125 maar ze kunnen ook slaan op de nummers 123 en 121.

1702 tot ca. 1705 Cornelis Gerritse Vogel
Cornelis Gerritse Vogel wordt in mei 1702 en december 1703 vermeld in een lijst met 122 "Huijsen welke min of meer beschadigd zijn". Deze lijsten zijn

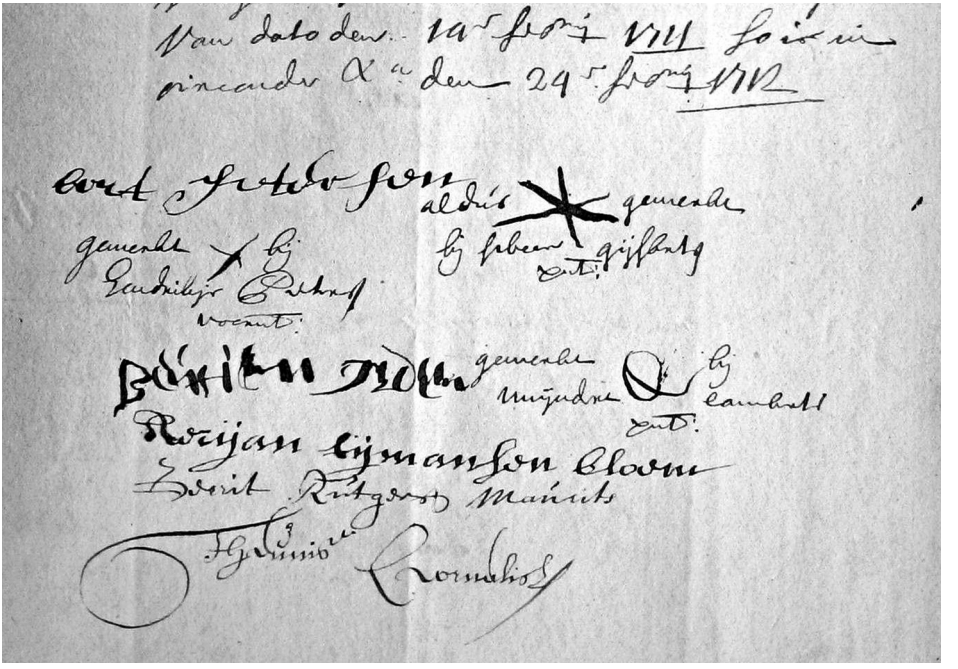

Boven: Ondertekening koopcontract van 24 februari 1712 tussen Peter Aartsen Romeijn en minderjarige kinderen van Peter Gijsbrtse.

Rechts: "Vertaling" van bovenstaand koopcontract.

Bort Peters (*kind*)

Gemerkt ✕ *bij* — *aldus* ✕ *gemerkt*

Hendrikje Peters (*kind*) — *bij* **Sweer Gijsbertse** (*voogd*)

gemerkt ✕ *bij*

Bietje Gijsbertse (*voogd*) *gehuwd met* **Mijndert Lamberts** (*voogd*)

Adriaan Thijmens Bloem (*plaatsvervangend Schout te Eemnes*)

Gerrit Rutgers Maurits (*Schepenen te Eemnes*)

Theunis Cornelisz. (*Schepenen te Eemnes*)

* Bovenstaande namen ontleend aan testament van Peter Gijsbertse.

opgemaakt na meerdere dijkdoorbraken in april 1702 en zware stormen in december 1703. Hij komt daarin voor als eigenaar en bewoner van de woning.

Ca. 1705 tot 1712 Peter Gijsbertse

Van Peter Gijsbertse is alleen een testament bekend. In dit testament laat hij zijn huis na en benoemde hij voor zijn kinderen een tweetal voogden.

1712 tot ca. 1742 Peter Aartsen Romeijn en Bietje Martens Boor

Peter Aartsen Romeijn en zijn 'huijsvrouw' kopen van de minderjarige kinderen van Peter Gijsbertse 'huijsing staande aan 't Noordeind van desen dorp', bij

Kaart uit 1720. Hierop zijn de dijken en uitwatering met namen genoemd.

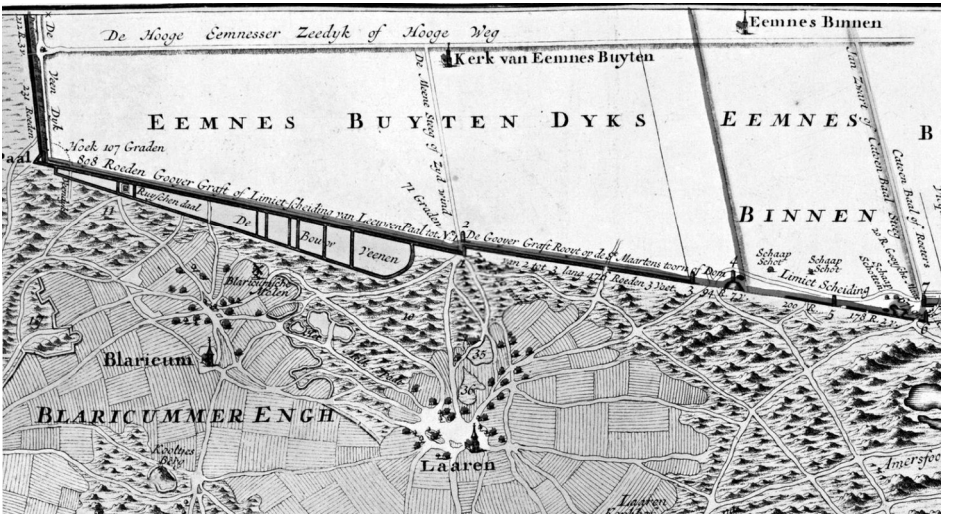

Detail van een kaart van 'Gooyland" uit 1740.

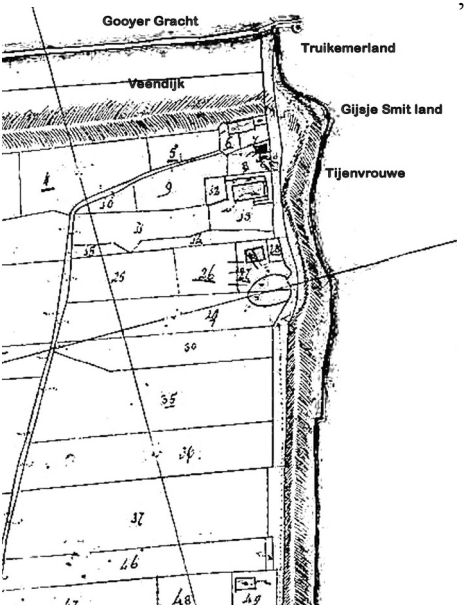

Kadasterkaart uit 1832. Hierop is aangegeven dat op sectie 8 nog een woning op sectie 8-bis staat.

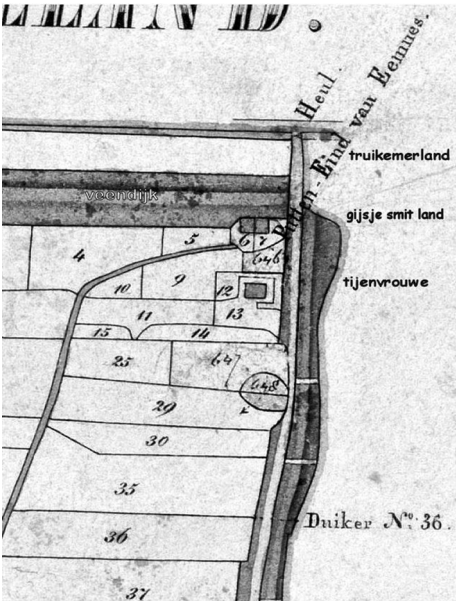

Kadasterkaart van 1842. Hierop is het pand van Bart Hoedeman niet meer getekend en de secties 8 en 8-bis zijn verenigd tot sectie 646. De woning van Jan van Aken staat op de secties 6 en 7. Ook de secties 12 en 13 hebben een bijzondere vorm.

gemeen mennegat aan de voet van de dijk'. Peter is getrouwd met Bietje Martens Boor.
Blijkens het testament van Peter Gijsbertse d.d. 12 januari 1711 zijn de kinderen Bort en Hendrikje voor 3/6 deel eigenaars. Verder zijn Sweer Gijsbertse, Bietje Gijsbertse en Botje Geurtsen voor elk 1/6 deel eigenaars.
In 1730 wordt het 'huijs en erfje staande aan de voet van de Veendijk' getaxeerd door de Schepenen van Eemnes Buitendijk op 70 gulden. Eigenaar is dan Bietje Martens Boor, weduwe en boedelhoudster van Peter Aartsen Romeijn.

1742 tot 1766 Evert Rijksen
Evert Rijksen uit Eemnes koopt via de Diaconieën van Eemnes Buijtendijk 'huijzinghe aan de voet van de Veendijk aan 't oosteinde van Eemnes'.
Bewoners zijn van 1741 tot en met 1743, Hendrik Elberts Boor (op't eind), Gerrit Huijbertse, Jan Tijssen en Jan Bortsen Boor 'als armen'.

1766 tot ca. 176? Jan van Ling
In 1766 koopt Jan van Ling van de kinderen van Evert Rijksen en Annetje Ariensz. een 'huijs staande en gelegen aan de voet van de Veendijk aan het Buijtendijkse eind'.

Ca. 176? tot 1769 Pieter Ploos van Amstel
Hoe lang Pieter Ploos van Amstel het huis en erf in bezit heeft gehad is niet bekent. De familie Van Amstel bezat veel stukken land in de Noord Polders te Veen.

Eigenaars en bewoners van Meentweg 125
1769 tot 1780 Anthony de Raad
In 1769 koopt Anthony de Raad uit de nalatenschap van Pieter Ploos van Amstel een 'huys en hooiberg met 2 ¼ akkers te Veen, op' t eind van Eemnes Buytendijk'. Belend ten oosten de gemene dijk, ten zuiden Hendrik Boor en ten noorden de Gecommitteerden van Eemnes. Na zijn overlijden in 1776 (?) woont tot 1779 de weduwe De Raad in de woning. Zij is dan boerin van beroep.

Ook Gerrit Janse Grootveld woonde reeds vanaf 1776 met zijn vrouw Hendrikje Barendse Land in de woning. Gerrit wordt vele malen boer genoemd maar vanaf 1778 ook vaak tapper.

1780 tot 1790 Gerrit Janse Grootveld
In 1780 kocht Gerrit Janse Grootveld een 'huis, hof en hofstede met 2 morgen en 150 roeden te Veen in Tijen vrouwen en Gijsje Smits Landen'. Na zijn overlijden in 1789 woont zijn weduwe nog tot in 1792 in de woning; zij is die tijd spinster van beroep. Van 1782 tot 1795 was Willem Boor, boer van beroep, medebewoner.

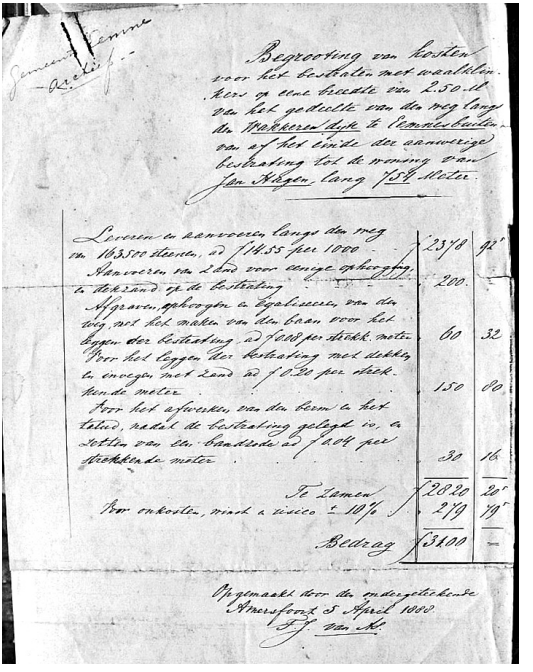
Begrooting van kosten voor het bestraten met waalsteen. kiezel op eene breedte van 2.50 M van het gedeelte van den weg langs den Wakkerendijk te Eemnes-Buiten van af het einde der aanwezige bestrating tot de woning van Jan Hagen, lang 754 Meter.

Leveren en aanvoeren langs den weg van 163.500 steenen, à f 14.55 per 1000	2378	90
Aanvoeren van zand voor eenige ophoogingen te stukzand, tot de bestrating	200	—
Afgraven, ophoogen en egaliseeren van den weg, met het maken van den baan voor het leggen der bestrating, à f 0.10 per vierkant meter	60	32
Voor het leggen der bestrating met dekkiezel inwegen met zand à f 0.20 per vierkantende meter	150	80
Voor het afwerken van den baan en het teeren, nadat de bestrating gelegd is, en stoten van een handsteen à f 0.04 per vierkantende meter	30	16
Te samen	2820	20
Voor onvoorzien, winst & risico ± 10%	279	79
Bedrag	3100	—

Opgemaakt voor de ondergeteekende
Amersfoort 5 April 1888
F.J. van M.

Begroting van kosten voor het bestraten van de Wakkerendijk (Meentweg). Dit betreft de laatste 754 meter tot de woning van Jan Hagen in 1888.

1790 tot ca. 1814 Wiebe van de Kuinder
In 1790 koopt Wiebe van de Kuinder een 'huisje en grond aan de voet van de Veendijk'.
In deze periode hebben hier voor kortere of langere tijd arme mensen gewoond. Wiebe van de Kuinder woonde zelf niet in het pand. In 1813 krijgt de woning een huisnummer: B 141.

Ca.1813 tot 1818 Thijmen Harmens de Graaf
Tussen 1813 en 1818 kocht Thijmen Harmens de Graaf, dagloner van beroep en afkomstig uit Blaricum het pand. Hij is getrouwd met Maria (Mietje) Hilhorst uit Ter Eem (Baarn). Zij bewoonden zelf het naastgelegen pand Meentweg 123.

1818 tot 1831 Rijk Hilhorst
In 1818 kocht Rijk Hilhorst 'een huis met plaats en tuin' op Buitendijk 141. Hij was getrouwd met Hendrikje Janse (Heintje) Roeten. Zij waren veehouders van beroep. Zij woonden hier van 1818 tot 1831.
Tot 1825 was Nelletje (Peternel) Natter, spinster van beroep, medebewoonster.

1831 tot 1834 Pieter Vuijst
Het voorlopig kadaster van 1832 geeft Pieter Vuijst bouwman uit Naarden, weer als eigenaar van de secties A6 huis en plaats groot 3,50 are, en de sectie A7 tuin groot 2,50 are. Ook is hij eigenaar van de aangrenzende erven A8 en A9, beide tuin, en A10 bos. Het huis en erf op A8 (bis) ter grootte van 0,30 are, is eigendom van Bart Hoedeman, arbeider te Eemnes.
Bewoner van het pand is dan Teunis van Loenen, arbeider en getrouwd met Grietje Oostendorp, werkster en spinster. Zij wonen daar tot 1845.

1834 tot 1843 Jan van Aken
Jan van Aken schipper en koopman te Eemnes, getrouwd met Tjitske Sierks, werd in 1834 eigenaar. Hij bezat diverse huizen in Eemnes en woonde hier niet. Het nu officiële kadaster vermeldde Noord Polder te Veen, sectie A6 huis en plaats groot 3.50 are en sectie A7 tuin groot 2.50 are. De secties A8 tot en met A10 waren ook nu in het bezit van Jan van Aken. In 1837 werden de secties A8 en A8 (bis) door verkoop en vereniging opgeheven. De woning van Bart Hoedeman wordt dan niet meer vermeld en is kennelijk afgebroken.

1843 tot 1908 familie Hagen
Jan Petersen Hagen, van beroep werkman, werd in 1843 eigenaar van de woning. Hij trouwde in 1845 met Neeltje Kuijer, van beroep dienstbode. Zij vestigden zich toen in dit huis aangeduid als B 141. Hun huwelijk bleef kinderloos

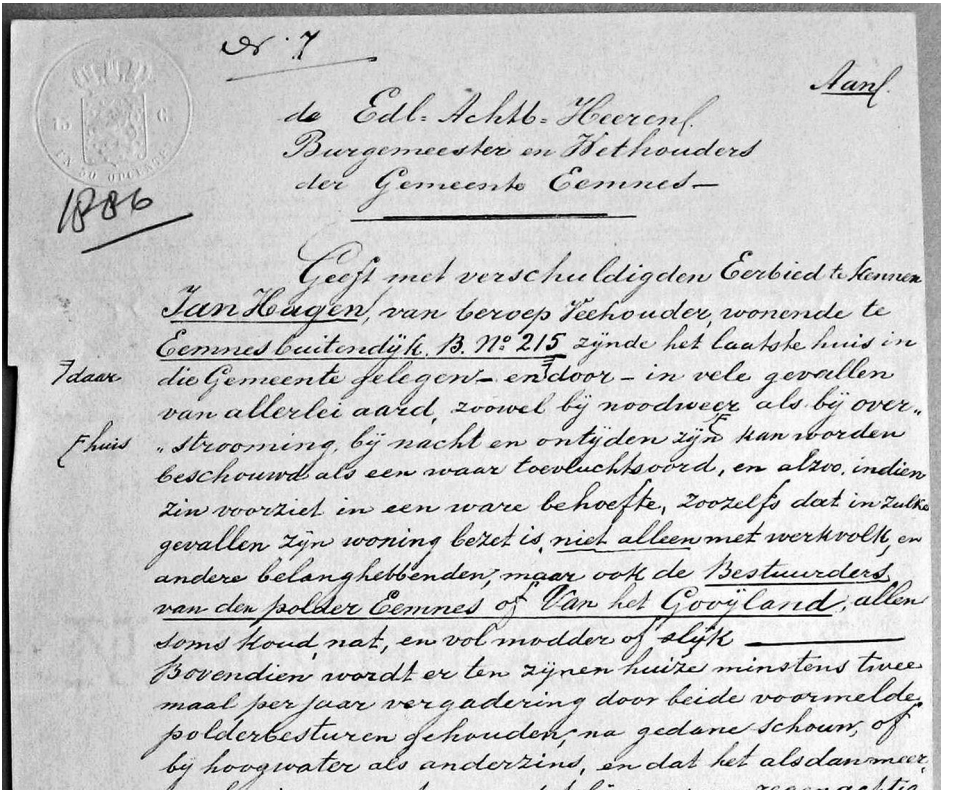

N: 7

Aanl.

de Edl. Achtb. Heeren
Burgemeester en Wethouders
der Gemeente Eemnes—

1886

Geeft met verschuldigden Eerbied te kennen
Jan Hagen, van beroep Veehouder, wonende te
Eemnes buitendijk B. No. 215 zijnde het laatste huis in
die Gemeente gelegen — en door — in vele gevallen
van allerlei aard, zoowel bij noodweer als bij over-
stroming, bij nacht en ontijden zijn huis worden
beschouwd als een waar toevluchtsoord, en alzoo, indien
zijn voorziet in een ware behoefte, zoozelfs dat in zulke
gevallen zijn woning bezet is, niet alleen met werkvolk, en
andere belanghebbenden, maar ook de Besturders
van den polder Eemnes of Van het Gooijland, allen
soms koud, nat, en vol modder of slijk —
Bovendien wordt er ten zijnen huize minstens twee
maal per jaar vergadering door beide voormelde
polderbesturen gehouden, na gedane schouw, of
bij hoogwater als anderzins, en dat het alsdan meer,

7daar

Fhuis

Fragment van de eerste pagina van het verzoek van Jan Hagen in 1886 om toch ook "sterke drank" te mogen schenken. Hij haalt daarbij van alles aan om burgemeester en wethouders te overtuigen.

en zij namen de opvoeding op zich van Peter Hagen, de zoon van Hendrik Hagen, een broer van Jan. In 1860 wordt het huisnummer gewijzigd in B 143.
Jan Petersen Hagen trouwde in 1872 voor de tweede maal, nu met Jaapje de Gooijer, een dienstbode uit Blaricum. Zij vestigde zich bij haar man in deze woning aan het eind van de Meentweg. Uit dit huwelijk zijn vier kinderen geboren waarvan alleen Johannis volwassen is geworden.
In 1876 is het huisnummer gewijzigd in B 211 en in 1880 opnieuw in B 215.
In 1881 heeft Jan Petersen Hagen ingevolge artikel 34 der Drankwet verlof tot verkoop van alcoholhoudende drank, andere dan sterke drank, in een vóór- en achtervertrek. Het vergunningsrecht bedroeg in die eerste jaren 17 gulden.
In 1888 wordt het laatste deel van de 'Wakkerendijk' (Meentweg) bestraat. Dit zijn de laatste 754 meter tot de woning van Jan Hagen. Het werk bestaat uit het

ophogen, egaliseren en tot 2,5 meter breedte bestraten. Het wordt aangenomen door F. J. van As voor een bedrag van 3100 gulden. In 1859 was reeds het voorste deel bestraat. Dit geschiedde voor 7148 gulden. In 1889 wordt het huisnummer weer gewijzigd, nu in B 265.
In 1894 overlijdt Jan Petersen Hagen. In 1895 worden Johannis Hagen (minderjarig) en Peter Hendrikse Hagen, door successie (erfopvolging) eigenaars van het huis en plaats op de sectie A6. Ook de secties A7, A9 en A10 behoren nog steeds tot het bezit. Na het overlijden van zijn vader heeft Johannis de vergunning tot verkoop van sterke drank overgenomen. In 1899 wordt Johannis Hagen, veldarbeider, door scheiding der eigendommen voor ¾ deel eigenaar en Peter Hendrikse Hagen voor ¼ deel. In 1902 wordt volgens opgave vanuit het Kadaster de woning weer 'opgebouwd'; dat betekent waarschijnlijk verbouwd.
Johannis Hagen woonde niet alleen in het pand. Zo woonde van circa 1896 tot 1905 Jacob Mol met zijn gezin bij hem in. Jacob Mol, arbeider van beroep, was getrouwd met Geertruij van den Ham. Zij was van beroep dienstbode. In 1905 verhuisden zij naar de toen nieuw gebouwde woning Meentweg 127. Jacob Mol heeft ook ingevolge van artikel 34 der Drankwet verlof tot verkoop van bier en limonade, in een vóór- en achter vertrek.

Overstroming januari 1916, Meentweg 125.

Johannis Hagen trouwde in 1903 met zijn buurmeisje Grietje van Wijk. Het paar ging op de Laarderweg wonen, naast de Bijbelschool. De ouders van Grietje, Hendrik van Wijk en Mietje van den Brink, die op Meentweg 123 woonden, namen de verkoop van sterke drank van Johannis Hagen over. Mogelijk reeds in 1900, officieel gebeurde dit van 28 februari 1906 tot 22 maart 1914.

1908 tot 1924 Willem Jacobusz Bieshaar
In 1908 koopt Willem Bieshaar het huis op de secties A6 en A7. Ook de secties A9 bouwland en A10 bos worden door hem gekocht. Willem was landbouwer en trouwde in 1907 met Rijkje van de Hoef uit Hoogland. Hij heeft met zijn gezin tot 1922 in dit pand gewoond, daarna volgde een verhuizing naar de Laarderweg 82.
In 1914 wijzigt het huisnummer in B 264.
In 1916 werd Eemnes getroffen door een overstroming. De dijk brak door vlak naast het pand Meentweg 125. In de Gooi en Eemlander van 15 januari 1916 was onder meer te lezen:
„'t Breed mennegat aan 't eind van den Eemnesserstraatweg bezweek voor den drang van 't water. De stenen muren en een gedeelte van den dijk werden weggeslagen en het zich daarbij bevindende huis van W. Bieshaar tegen de grond gesmakt. "
De voorste helft van de woning en het gehele interieur werden daarbij verwoest. Willem Bieshaar liet de woning in 1917 en 1918 weer herbouwen. In 1918 werden beide erven herenigd tot sectie A846.
In 1920 werd het huisnummer voor de zesde keer gewijzigd, nu in B 242.

Ca. 1923 tot ca. 1925 Hendrik Janszoon Doorn
De uit Huizen afkomstige Hendrik Janszoon Doorn en zijn vrouw Evertje Kriek woonden in het pand van juni 1920 tot december 1923. Zij zijn korte tijd eigenaar geweest. Zij kochten de woning op sectie A846. Op het erf is dan een schuur bijgebouwd. Ook de secties A9 bouwland, en A10 bos, kopen zij dan. Het geheel is nu 25,34 are groot.
In deze periode was de kunstschilder Matthijs Hage een onderhuurder.

Ca. 1925 tot 1937 Mietje Calis, weduwe van Hendrik Poort
Vanaf ca. 1923 woont Hendrik Poort, veekoopman uit Hoogland en getrouwd met Mietje Calis uit Laren, in dit pand. Nadat Hendrik in 1924 is overleden blijft Mietje hier alleen wonen tot 1931. Zij is in die periode veehandelaar. In 1930 kreeg het huis de definitieve adressering, Meentweg 125.
Vanaf 1931 tot 1937 werd het huis gehuurd door Evert Pieter van den Brink, grondwerker uit Woudenberg en getrouwd met Jannetje Bouw uit Nijkerk.

In 2002 stonden alleen nog de voor- en achtergevel op het erf.

1937 tot 1942 Johannes Gerardus Egberts
In 1937 werd de woning gekocht door Johannes Gerardus Egberts, landbouwer uit Leimuiden, die getrouwd was met Helena van Diemen uit Nieuwkoop. Zij kopen naast de sectie A846 ook de secties A9 en A10. Zij woonden met hun gezin in het pand, Meentweg 125.

1942 tot 1982 Johannes Gerardus Wilhelmus Keizer
Johannes Gerardus Wilhelmus Keizer, veehouder, trouwde in 1940 met Bernarda Johanna Giesen. Zij werden in 1942 eigenaars van de woning en voornoemde erven. In 1946 werd een deel van de opstallen vernieuwd. Het huis werd aan de achterzijde met ongeveer drie meter vergroot. In 1967 wordt door vereniging van de secties A846, A9 en A10 het nieuwe sectienummer A1258 gevormd, met een grootte van 25,34 are. Jan Keizer bewoonde dit pand tot zijn dood in 1980.

1982 tot 2001 Franciscus Adrianus de Bruijn en Mien Post
Franciscus Adrianus (Frank) de Bruijn was buschauffeur van beroep. Hij is

getrouwd met Wilhelmina Gijsberta Maria (Mien) Post. Zij zijn van februari 1982 tot november 2001 beiden eigenaars en bewoners van de woning. Beiden zijn in die jaren actief in de geitenfokvereniging. Frank fokte vooral Witte en Mien Toggenburger Geiten. De melk van deze geiten werd door hen zelf voor een deel verwerkt tot geitenkaas.

2001 Bouwbedrijf Tijs Blom
Bouwbedrijf Tijs Blom werd juridisch eigenaar. Het bedrijf kocht op 1 november van dat jaar de woning en op 27 december van datzelfde jaar is deze weer doorverkocht. De woning zou geheel worden gerenoveerd en aangepast aan de eisen van deze tijd.

2001 tot heden Rudy Bijlsma en Ursela van Huik
Rudy Bijlsma en Ursela van Huik werden eigenaars en bewoners van de woning.

De huidige woning in 2007. Naar wens van de eigenaars in oude stijl herbouwd.

De huidige woning dateert uit 2003. Het was de wens van de eigenaars dat deze op de oude plaats zo veel mogelijk in de oude stijl werd herbouwd. Op de voor- en achtergevel na is de woning geheel vernieuwd.
Het gehele pand heeft nu een rieten dak waarvan de voet van het dakvlak boven het woonhuis is verhoogd. Ook is deze weer voorzien van dakkapellen. De buitengevels hebben nu nog een indeling vergelijkbaar met de oude gevels. De makelaar uit de voorgevel van het oude huis siert nu de voorgevel van de garage.

Tenslotte

Hoewel het archief van het Waterschap Vallei en Eem een tweetal fraaie kadasterkaarten uit 1660 en 1720 bevat waarop de woning wordt weergegeven, heb ik niet met zekerheid kunnen vaststellen wie in die tijd de eigenaars en bewoners zijn geweest. Zo vond ik wel een Cornelis Gerritse, burgemeester van Eemnes- Buitendijk die in 1651 de ontvangsten en uitgaven noteerde die het dorp in die en latere jaren had. Of dit dezelfde Cornelis Gerritse Vogel is die in 1702 eigenaar en bewoner van de woning is staat niet echt vast. Wel had hij drie zoons, te weten:
Aalt Cornelis Vogel, in 1726 getrouwd met Jannetje Gijsbertse. Rond 1725 is hij Schepen van Eemnes- Buitendijk.
Gerrit Cornelis Vogel, hij woonde rond 1740 op het Cornelis Lambertsenerf (Meentweg 75). Hij is in die tijd secretaris van Eemnes- Buitendijk.
Willem Vogel, in 1732 getrouwd met Nelletje Elberts Boor. Zij vestigden zich toen in het Geunerf (Meentweg 119). Rond 1750 is hij gerechtsbode in Eemnes- Buitendijk en woont dan aan de noordzijde van de Kerkstraat, bezuiden de Minnesteeg (nu Laarderweg).
Ook in dit onderzoek komt het steeds weer wijzigen van het huisnummer voor, en pas in 1930 het invoeren van de naam Meentweg die toen nog niet zo lang geheel bestraat was.

Bronnen:

Historische Kring Eemnes
Archief Eemland – Eemnes Dorpsgerecht
Dorpsnotarissen
Kadaster Eemnes
Waterschap Vallei en Eem

Een klokkenplan voor Eemnes

FOEKE DE WOLF

Inleiding

In 2001 en 2002 werden in dit blad drie artikelen gepubliceerd waarin de aandacht werd gevestigd op de historisch waardevolle luidklokken en uurwerken in de Eemnesser kerktorens (jrg.23, nr.4 en jrg.24, nrs.1 en 3). Sindsdien is dit onderwerp meerdere malen aan de orde gesteld in contacten met de eigenaar van de torens, de gemeente Eemnes.

Dit had tot resultaat dat in 2005 door de Stichting tot Behoud van het Torenuurwerk, in opdracht van de gemeente, een grondige inspectie van de uurwerken werd uitgevoerd.

Ook vond een conserverende behandeling van de luidinrichtingen van de klokken plaats.

Op 23 mei 2007 zond de voorzitter van de HKE een brief aan B. en W. van Eemnes waarin hij het College verzocht de huidige situatie met betrekking tot de Eemnesser luidklokken en torenuurwerken nog eens te laten inventariseren en op basis daarvan de auteur van dit artikel een advies uit te laten brengen over de toekomstige bestemming van dit historische erfgoed.

De opdracht daartoe werd op 6 september 2007 verstrekt, wat uitmondde in een gedetailleerd rapport met als titel 'Een klokkenplan voor Eemnes'.

Mechanische torenuurwerken.

Al in de Middeleeuwen werden kerktorens voorzien van mechanische torenuurwerken.

Ze liepen erg onnauwkeurig, maar daarin kwam verandering na de uitvinding van de slinger door Christiaan Huygens in 1657. De uurwerken werden aangedreven door natuurstenen gewichten die meestal elke dag met handkracht moesten worden opgewonden.

In de vorige eeuw werden in tal van torens voorzieningen aangebracht om de gewichten met elektromotoren automatisch op te winden. Ook werden de gewichten wel vervangen door elektromotoren. In beide situaties bleven de mechanische uurwerken geheel of gedeeltelijk in functie. Dat was niet het geval bij een algehele vervanging door een elektrisch uurwerk. Vaak vond men het teveel werk om het overtollige mechanische uurwerk af te voeren en dan bleef het in min of meer gesloopte toestand achter in de toren.

In de afgelopen decennia is men zich gaan realiseren dat deze oude uurwerken

van grote monumentale waarde zijn en is een streven ontstaan om de nog in de torens aanwezige historische uurwerken te restaureren en opnieuw in gebruik te nemen.
Om deze uurwerken aan hedendaagse eisen te laten voldoen, zijn twee extra voorzieningen nodig: een *automatisch opwindsysteem* voor de gewichten en een *gelijkzetsysteem* dat de klok tweemaal per etmaal gelijk zet en ook de overschakeling naar zomer- of wintertijd regelt.
Aldus kunnen historisch waardevolle oude uurwerken opnieuw in gebruik worden genomen, zonder de daarmee vroeger gepaard gaande ongemakken.

Luidklokken

Sinds mensenheugenis vindt men in kerktorens, naast een uurwerk, ook één of meer klokken. Klokken worden tegenwoordig vooral benut voor kerkelijke doeleinden, maar vroeger werden ze ook gebruikt voor het aangeven van de werktijden, bij feestelijkheden rond belangrijke personen, bij brand en natuurrampen, bij aanvallen op de stad, ja zelfs bij openbare executies.

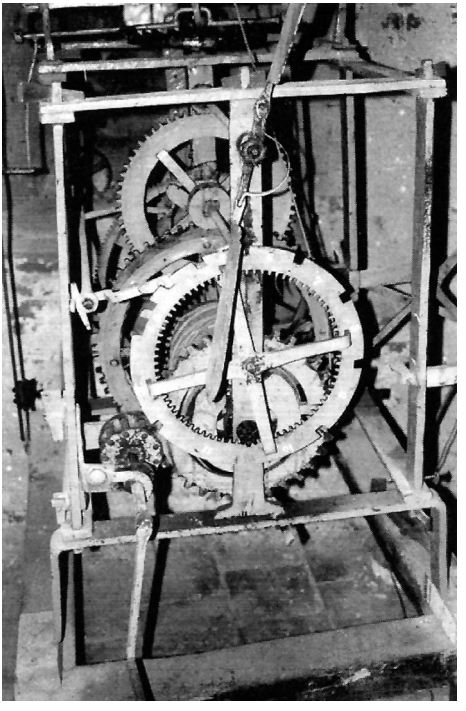

Het 17e-eeuwse smeedijzeren torenuurwerk in het Dikke Torentje. (Foto J. Frantsen)

De klokken werden handmatig geluid, wat vooral bij grote klokken veel mankracht vergde. Daarom deden in het begin van de vorige eeuw elektrische luidinrichtingen hun intrede.
Ook werden de klokken niet meer aan rechte luidassen opgehangen, maar aan krukassen, waardoor het zwaartepunt hoger kwam te liggen. Hierdoor vergde het luiden minder kracht en werd de bouwkundige constructie van de toren tijdens het luiden minder zwaar belast.
De klokken luidden echter niet langer met een 'vliegende' maar met een 'vallende' klepel, waardoor de klank aan dynamiek inboette.
Ook werden de klepels niet meer gesmeed, maar gegoten van ijzer of mangaanmessing.
Aan het eind van de vorige eeuw zien we, net als bij de mechanische uurwerken, een streven ontstaan om bij het luiden van kerkklokken terug te keren naar traditionele technieken.

Waar mogelijk worden ze weer aan rechte luidassen opgehangen en met 'vliegende' klepel, handmatig geluid waardoor ze hun oorspronkelijke klank en dynamiek terugkrijgen.
Deze ontwikkeling is vooral te danken aan het optreden van 'klokkenluidersgilden' die in de afgelopen decennia in meerdere plaatsen, o.a. in Utrecht, Groningen en Breda, zijn opgericht.

Kerkklokken hebben ook altijd een belangrijke functie vervuld ten behoeve van de openbare tijdsaanduiding. Ze werden daartoe voorzien van een aan het uurwerk gekoppelde slaghamer.
De klokslagen waren voor de tijdswaarneming onmisbaar omdat de eerste torenuurwerken geen wijzerplaat hadden en de later aangebrachte wijzerplaten alleen een urenwijzer hadden. Pas aan het eind van de 19e eeuw krijgen de wijzerplaten ook een minutenwijzer.

De NH-Kerk in Eemnes-Buiten.

Het uurwerk en de luidklokken in het "Dikke Torentje"
In het rond 1500 gebouwde "Dikke Torentje" bevindt zich een smeedijzeren uurwerk uit het begin van de 17e eeuw, dat ruim drie eeuwen dienst heeft gedaan.
Nadat het in de tweede helft van de vorige eeuw defect was geraakt, werd het buiten gebruik gesteld en vervangen door een elektrisch uurwerk.
Door slijtage, ondeskundig uitgevoerde reparaties en achterstallig onderhoud verkeert het uurwerk in slechte staat. Enkele defecte onderdelen van het gaande werk liggen los in het uurwerkhok en alleen het slagwerk is nog compleet.
Op de uurwerkverdieping liggen nog de twee natuurstenen gewichten van het uurwerk, maar de bijbehorende smeedijzeren banden zijn verdwenen.
Het uurwerk vertoont op diverse plaatsen roestvorming en zal zonder verdere maatregelen steeds verder aftakelen.
De tijdsaanwijzing gebeurt momenteel met een DCF-uurwerk, dat is gekoppeld aan de op de westelijke buitenmuur aangebrachte wijzerring met één wijzer.

De halve en hele uren worden aangegeven op de grote luidklok die daartoe is uitgerust met een door een elektrisch slagwerk aangedreven hamer.
Toen het oude uurwerk nog in gebruik was, werden de halve uren op de kleine luidklok aangegeven. De daarvoor gebruikte hamer is nog aanwezig, maar verkeert in slechte staat.

Een door de Stichting tot Behoud van het Torenuurwerk in opdracht van de gemeente in 2005 uitgevoerde inspectie leidde tot de conclusie dat hergebruik van het uurwerk in principe mogelijk is, maar dat daarvoor een uitgebreide en kostbare restauratie vereist is. Bovendien zou het uurwerk dan met een automatisch opwindsysteem en een gelijkzetsysteem (slingervanger) moeten worden uitgerust. Als tweede optie werd genoemd een restauratie zonder deze extra voorzieningen en het - in werkende staat - opstellen van het uurwerk in een museale omgeving.

Momenteel komt als locatie alleen de hal van het nieuwe gemeentehuis in aanmerking. Men kan zich afvragen of het monumentale uurwerk in deze moderne ambiance tot zijn recht komt, maar een andere mogelijkheid is niet voorhanden.

Het Dikke Torentje in Eemnes-Binnen.

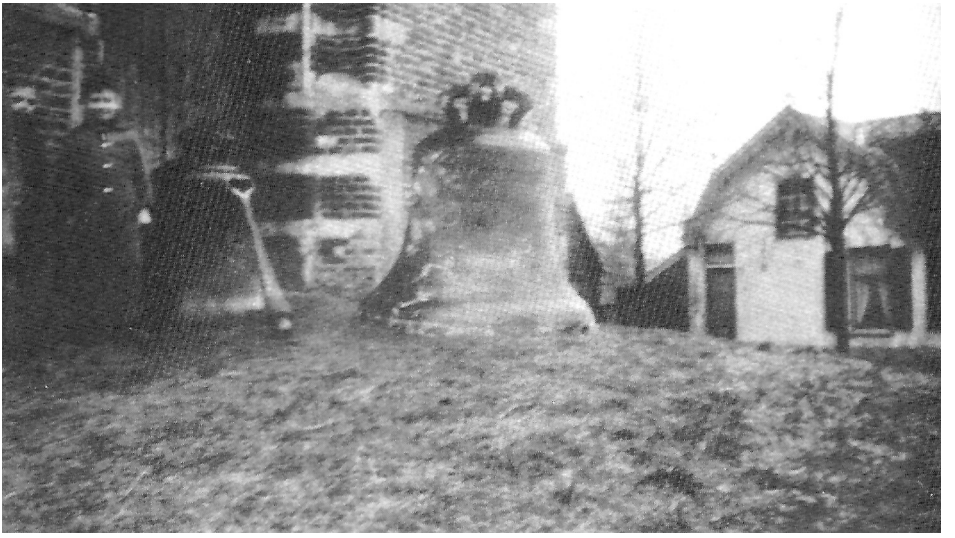

De luidklokken die door de Duitse bezetter in 1943 werden geroofd en later versmolten.

Aan de Stichting tot Behoud van het Torenuurwerk zal daarom worden verzocht voor deze optie een plan uit te werken.
Uit dezelfde periode als het uurwerk dateren de twee luidklokken (slagtonen f1 en bes1), die in 1637 door de Enkhuizer klokkengieter Everhardus Splinter zijn gegoten. De ongeveer 950 en 400 kg wegende klokken zijn in een eikenhouten klokkenstoel opgehangen. Ze zijn in 1943 niet geroofd door de Duitse bezetter en hebben ruim 300 jaar onafgebroken dienst gedaan. De oorspronkelijke smeedijzeren klepels zijn in de vorige eeuw vervangen.
De klokken hangen aan rechte luidassen en kunnen alleen handmatig worden geluid. De luidas van de kleinste klok dateert nog uit de 17e eeuw. De van een luidwiel voorziene luidas van de grote klok is van latere datum en vermoedelijk 20e-eeuws.
De grote klok wordt al bijna 50 jaar niet meer geluid en fungeert alleen nog als slagklok.
De kleine klok, die incidenteel nog wel wordt geluid, bleek in 2001 scheef te hangen. De lagering is aan de muurzijde verzakt, waardoor de stroppen, waarmee de klok aan de luidas is opgehangen, ongelijk worden belast en op den duur zouden kunnen afbreken.
De twee luidklokken uit 1637 behoren tot het belangrijkste historische erfgoed van de gemeente Eemnes en verdienen het daarom om weer regelmatig te worden geluid.

Eikenhouten klokkenstoel. links de luidbalk van de vroegere kleine klok, rechts de grote luidklok met stalen krukas en luidwiel. (Foto J. Frantsen)

Voor de klokken kan een passende functie worden gevonden door ze op vaste tijdstippen en op feestdagen door vrijwilligers te laten luiden.
Daartoe zou een 'Eemnesser klokkenluidersgilde' kunnen worden opgericht.
De op 5 mei j.l. gehouden proefluiding heeft uitgewezen dat de klokken probleemloos kunnen worden geluid, mits de uitgesleten lagering van de luidassen wordt hersteld.
De in de vorige eeuw aangebrachte klepels zijn vrijwel zeker te licht. Indien dit vermoeden juist blijkt, zullen ze door zwaardere klepels moeten worden vervangen.

Bij het luiden van klokken met "vliegende klepel" worden aanzienlijke reactiekrachten op de klokkenstoel en op de bouwkundige constructie uitgeoefend. Daarom zijn in de vorige eeuw enkele vermolmde oude balken van de 17e-eeuwse klokkenstoel al vervangen. Ook zijn twee van de drie jukken met extra schoren versterkt en zijn extra balken dwars over de drie jukken aangebracht.
De op 5 mei j.l. uitgevoerde proefluiding heeft uitgewezen dat met deze maatregelen de stabiliteit van de klokkenstoel voldoende is gewaarborgd.

Het uurwerk en de luidklok(ken) in de toren van de Hervormde kerk in Eemnes-Buiten

Op de tweede geleding van de toren bevindt zich nog een 19e-eeuws mechanisch uurwerk, vervaardigd door de Franse uurwerkmaker J.D. Odobey. Het uurwerk is in 1901 door de Haagse stadsuurwerkmaker Völcke in de toren geplaatst. Het is in 1962 gerepareerd, maar in 1969 buiten gebruik gesteld. De toren heeft slechts één wijzerplaat aan de oostzijde, waarvan de wijzers momenteel door een elektrisch DCF-uurwerk worden aangedreven.
Het uurwerk is sinds de buitengebruikstelling niet meer onderhouden, maar verkeert nog in goede staat. Ook zijn alle onderdelen, inclusief de wijzeraandrijfwerken, nog aanwezig.
Het uurwerk leent zich daarom bij uitstek voor een op hergebruik gerichte restauratie.

De Stichting tot Behoud van het Torenuurwerk zal worden verzocht een plan uit te werken om het uurwerk te laten reviseren en het uit te breiden met een automatisch opwindsysteem en een gelijkzetsysteem. Het uurwerk voldoet dan weer aan alle moderne eisen ten aanzien van de tijdsaanwijzing en vereist, afgezien van enig periodiek onderhoud, daarna nauwelijks toezicht.

Tot 1943 bevonden zich in de toren twee luidklokken uit 1753 en 1785. Ze hingen aan rechte luidassen in een solide eikenhouten klokkenstoel en werden met de hand geluid. Beide klokken zijn in maart 1943 door de Duitse bezetter geroofd en later versmolten.
In 1951 is alleen de zwaarste klok vervangen. De rechte houten luidas is toen vervangen door een stalen krukas met luidwiel. In 1969 werd een elektrische luidinrichting aangebracht.
Het zou voor de hand hebben gelegen om in 1951 ook de kleine klok te vervangen, maar daarvoor werd geen offerte aangevraagd. Toen dit in 1952 alsnog geschiedde, was de bronsprijs al verdubbeld en daarom werd vervanging te duur gevonden.

In de jaren ’90 is overwogen om de lege plaats op te vullen met een overtollige klok uit de Hilversumse St. Josephkerk, maar dit plan bleek onuitvoerbaar.
Dientengevolge is 65 jaar nadat de 18e-eeuwse klokken door de Duitse bezetter werden geroofd, de situatie van vóór 1943 nog altijd niet hersteld.
Toch mag de hoop op een terugkeer van het vroegere tweegelui niet worden opgegeven.
Indien hiervoor voldoende draagvlak aanwezig blijkt, zal voor de aanschaffing van een tweede klok een aparte stichting worden opgericht, die de verdere uitwerking en de fondsenwerving ter hand zal nemen.

VRIENDEN VAN DE OUDHEIDKAMER

vrienden vervullen stille wensen van de Historische Kring;

vrienden konden schilderijen van Fabius aankopen die tot dan toe aan de Oudheidkamer in bruikleen waren gegeven;

vrienden maakten het mogelijk dat er professionele vitrinetafels in de Oudheidkamer werden geplaatst;

vrienden daar heb je er nooit genoeg van!

Voor minimaal 15 euro kunt u ook **vriend** worden van de Oudheidkamer.

Vraag inlichtingen of geef u op bij:

Chris Houwer,
tel.: 5387984,
e-mail: chris-patricia.houwer@12move.nl

VRIENDEN VAN DE OUDHEIDKAMER

Te koop in de Oudheidkamer

Boeken	**€**
Binnen- en buitendijkse verhalen	7,00
De kerk in het midden	4,50
Eemnes geschiedenis en architectuur	16,00
Eemnes in Grootmoeders tijd: Leden HKE	12,00
Eemnes in Grootmoeders tijd: Niet-Leden HKE	14,00
Eemnes waar ik woon	6,50
Eemnessers door de eeuwen heen	16,50
Eemnessers door de eeuwen heen: Register	6,00
Een eeuw christelijk onderwijs	5,00
Kerkhof der gemeente Eemnes	8,00
Krijgsgevangene of ondergrondse	4,50
Kwartaalboekje HKE Eemnes	4,00
Kwartaalboekjes ingebonden jaargangen 1985-1992	50,00
90 jaar Rabobank Eemnes	3,00
Vrijheidsmonument Eemnes	16,00
Trouwboek Eemnes Binnen	2,50
Tussen Vecht en Eeem, jaar van de boerderij	7,50
Van 't Klooster en Van Klooster	12,50

Folders, kaarten en dergelijke	
Ansichtkaart Polder Eemnes (Ita Eckhardt)	0,70
Ansichtkaart Sluisje Eemnes (Mary van der Schaal)	0,70
Ansichten oud Eemnes	0,80
Ansichten oud Eemnes: 8 stuks	5,00
De drie kerken van Eemnes	1,00
Eemnes in de kaart gekeken	2,95
Eemnesser historie in vogelvlucht	0,50
Foto Eemnesser haven	0,50
Kaart:Te graven Vaart Utrecht-Spakenburg + losse tekst	2,00
Klompenpad Nesserpad	1,00
Pentekening Nicolaaskerk	1,00
TVE: Tussen Vecht en Eem, losse nummers	4,75
Verjaardagskalender	3,00

Beeld en Geluid	
Eemnes 1959 (DVD)	20,00
Eemnesser dialect (CD	5,00
Polderziel (Video)	10,00
Lidmaatschap Historische Kring Eemnes	
Jaar-cadeau-abonnement ingelijst	14,00

Interview met Patricia (Paddy) Houwer-van Agtmaal

HENK VAN HEES

Zo'n jaar of acht geleden zochten we mooie foto's voor het boek "Eemnessers door de eeuwen heen". Zo ontdekte ik ook de foto's van de fotografen Van Agtmaal. Bijzonder mooie foto's. Graag wilde ik meer weten over de fotografen en dat trof! Eén van de gastvrouwen van de HKE was Patricia Houwer-van Agtmaal en de fotografen waren haar vader en grootvader. Op mijn verzoek stemde ze in met een interview en op 23 augustus 2001, een zonnige zomerse middag, streken we neer op het terras bij haar boerderij op Wakkerendijk 260. Er volgde een geanimeerd gesprek over haar vader en haar grootvader, waarvan ik hier de weerslag wil geven.

Patricia (Paddy van Agtmaal poseert voor een nieuwjaarskaart. De foto is gemaakt door haar vader. Op het blok met de 1 liggen dropjes. Patricia bleef alleen maar staan om een dropje te pakken, daarna ging ze meteen weer zitten. Dat was moeilijk fotograferen.

Grootvader
(geb. 12-4-1887, overl. 18-1-1960)

Mijn grootvader heette Adriaan Gerard van Agtmaal. Hij kwam uit het Brabantse Steenbergen en trouwde op 27 juli 1910 met Geertje Zandstra, een Friezin, die op 28 september 1886 in Leeuwarden was geboren. In diezelfde plaats werd in 1912 mijn vader Joop geboren, een jaar na zijn broer Gerard. Het gezin verhuisde in 1914 naar het Duitse Gladbeck, waar de derde zoon Wim geboren werd. In Gladbeck was grootvader zoiets als makelaar in huizen en het ging de familie "voor de wind".

In 1918 verhuisde het gezin terug naar Nederland en wel naar Baarn. Adriaan begon daar als fotograaf op de Nieuw Baarnstraat 91 en veel later op Nas-

saulaan 8. Hij werkte voor zichzelf. Vaak fotografeerde hij in opdracht en kwam zodoende zelfs in Palestina. Hij verkocht zijn foto's aan allerlei organisaties en instellingen; die gebruikten ze o.a. voor ansichtkaarten en kalenders. Hij werkte soms ook in opdracht van het koninklijk huis. Koningin Emma is door hem diverse malen geportretteerd.
Adriaan schilderde ook. Hij had contacten met verschillende Larense schilders. Evert Pieters (1856-1932) was een huisvriend. Vanwege zijn deskundigheid werd Adriaan geregeld voor kleuradviezen bij interieurs gevraagd. Zelfs op Paleis Soestdijk werd hij voor dat soort adviezen gevraagd. Hij bezat, evenals zijn zoon Joop later, een sterk "kleurgeheugen".
Als fotograaf werkte hij nog echt met glasplaten. In zijn huizen in Baarn liet hij grote donkere kamers bouwen. Hij fotografeerde door heel Nederland. Vooral de volkscultuur op het platteland heeft hij op de gevoelige plaat vastgelegd. Veel in de stijl van de bekende "Larense schilders". In Eemnes was op dat gebied ook nog het nodige te vinden; denk aan oude klederdrachten en taferelen op de boerderij. Daarom kwam hij ook wel naar Eemnes om hier foto's te maken.

Adriaan van Agtmaal (1887-1960) met zijn zoons Joop (links) en Gerard (midden). Foto ca. 1916.

Vader (geb. 27-4-1912, overl. 15-10-1990)
Mijn vader heette Johannes Gerardus van Agtmaal; hij werd Joop genoemd. In 1912 werd hij in Leeuwarden geboren en tijdens de Eerste Wereldoorlog woonde hij met zijn ouders in Duitsland. Vanaf 1918 groeide hij op in Baarn waar hij leerling was op het Baarnsch Lyceum.
Daarna volgde hij de Kunstnijverheidsschool. Hij leerde vervolgens het vak van fotograaf vooral bij zijn vader. Na schooltijd MOEST hij in de doka of retouche werken. Liever ging hij echter zelf met de camera op stap.
Aanvankelijk werkte hij dus bij zijn vader en fotografeerde hij ook in de stijl van zijn vader. Vaak kan ik bij het zien van foto's uit de periode 1930-1945

niet onderscheiden of het om een foto van mijn vader of mijn grootvader gaat. Op een gegeven moment was pa, na controverses met zijn vader, zelfs korte tijd persfotograaf maar dat lag hem helemaal niet. Rond 1940 is hij voor zichzelf begonnen. Met financiële steun van vrienden van zijn ouders kon hij een eigen bedrijf in Hilversum opstarten. Eerst in een huis in de Bosboom Toussaintstraat 61 en later op het adres Wezellaan 15. Vele jaren lang werkte hij samen met zijn broer Gerard, die administrateur was en zorgde voor alle zakelijke contacten. Naast het maken van opnamen, die gebruikt werden voor ansichtkaarten en kalenders, werd de blik steeds meer gericht op de reclamefotografie. De zaak groeide uit tot één van de grootste van Nederland. Er werd gewerkt met meerdere fotografen en er werd zowel in de studio's als buiten gefotografeerd. In de studio's werden reclamefoto's gemaakt voor o.a. Verkaderepen, Daf-personenauto's, platenhoezen, Douwe Egberts, Sfinx Porselein en aardewerk, Blue Band, Knorr en vele andere zaken, die gepromoot dienden te worden. Teveel om op te noemen. Voor dit soort fotografie werd vaak binnen

Joop van Agtmaal als fotograaf in actie in de Keukenhof vergezeld door zijn neef Ron Swartsenburg,

gewerkt. De familieleden moesten nog al eens poseren. Zo heb ik als model nog wel eens moeten dansen in Hotel Hamdorff in Laren. Pa had goede contacten met Buurke. Daarom maakte hij ook de reclamefoto's voor Hotel De Hoge Vuursche. Voor interieurfoto's had hij enorme oppervlaktes nodig. Voor de jaarlijkse Topformcatalogus maakte hij b.v. interieuropnamen van slaapkamers, eetkamers en woonkamers. Vrachtwagens vol meubelen etc. werden tegelijk aangeleverd. Daarvoor huurde hij aanvankelijk de Jaarbeurs in Utrecht. In de jaren vijftig kreeg hij de beschikking over een studio aan de Beijersweg in Amsterdam en kort daarna kwam er nog een studio aan de Botweg in Bussum bij. Maar studio-opnamen (binnenopnamen) waren niet zijn echte hobby.

Zijn grote liefde ging uit naar het buitenwerk. De natuur en die typisch Hollandse taferelen met wolken, zee, luchten, schaduwen, polders, kastelen etc. Als hij maar even vrij was, zeulde hij zijn grote Linhof-camera tevoorschijn, pakte het zware statief en zijn koffer met glasplaten. Wanneer we met de auto weggingen, lagen de camera en het statief altijd achterin. Vaak wist hij al op welke plek hij een foto wilde gaan maken. We konden uren zitten wachten tot het licht en de wolken goed waren. En dan juist, als we in een restaurant zaten te eten, was het moment daar. Hij rende weg en maakte de ideale foto's. Ook hierbij liet hij allerlei familieleden en bekenden poseren. Ik herinner me dat ik moest poseren bij bloeiende fruitbomen in de Betuwe. Van tevoren moest ik dan al kleren aantrekken, die pasten bij het plaatje. Ook moesten wij wel poseren in de klederdrachten van bepaalde plaatsen, wanneer die kleding niet meer gedragen werd of wanneer pa niemand meer kon vinden die nog in deze kleding wilde poseren. Hij kon prachtige opnamen maken van luchten, water en van kerken, kastelen, polderlandschappen, sneeuwlandschappen, boerderijen en mensen in klederdrachten. Van deze foto's zijn veel ansichtkaarten gemaakt en ze werden ook steeds gebruikt voor kalenders. Vroeger kreeg je bij de jaarwisseling van allerlei instanties prachtige kalenders. Zo had je b.v. de NCRV-kalender en de RABO (Boerenleenbank)-kalender met alleen maar foto's van pa. Zijn ansichtkaarten kom je door het hele land tegen. Vooral Terschelling en Zoutelande hadden zijn voorliefde. Duinfoto's van Terschelling werden gebruikt voor allerlei Nederlandse badplaatsen. Er werd dan b.v. alleen opgedrukt "Groeten uit Egmond" en klaar was Kees! Vader was een echt natuurmens. Hij kon lyrisch worden van een polder. Hij had oog voor de schoonheid van Nederland en wilde dat vastleggen. Daarom zijn in het verleden en ook nog in deze tijd zijn foto's steeds voor verschillende fotoboeken over Nederland gebruikt. Bij hoge uitzondering maakte pa ook wel portretfoto's; zelfs foto's voor het koninklijk huis. Er is een bekende foto van hem van Koningin Juliana met prins Bernhard en de vier dochters. Dit soort fotografie had echter totaal niet zijn voorkeur.

Larense schilders

In zijn jeugd heeft mijn vader schilderlessen gehad van de bekende Larense schilder Evert Pieters, die goede contacten had met zijn ouders. Het resultaat was dat hij bijzonder mooi kon schilderen. Hij was op dit gebied helaas eenzijdig. Hij beschilderde hoofdzakelijk ganzeneieren. Al waren er goede contacten met de Larense schilders, toch ging het ook wel eens mis! Er was eens een Larense schilder, die een schilderij gemaakt had, dat veel geld had opgebracht op een veiling en de krant haalde omdat het koninklijk huis het schilderij had gekocht. Mijn vader kwam dat te weten. Toen hij het desbetreffende schilderij zag, zei hij: "Dit is geschilderd naar een foto van mij!" Tegen de schilder zei hij: "Dit schilderij heb je alleen maar kunnen maken met een foto van mij ernaast. Met heel veel moeite kon ik op de plek komen waar deze foto genomen is. Jij bent veel ouder dan ik ben; met je palet en je schildersspullen heb jij nooit die halsbrekende toeren kunnen uithalen, die ik heb uitgehaald". De schilder gaf daarop toe dat hij inderdaad een foto van pa had nageschilderd. Pa kreeg toen een slecht geschilderd doek "ter compensatie".

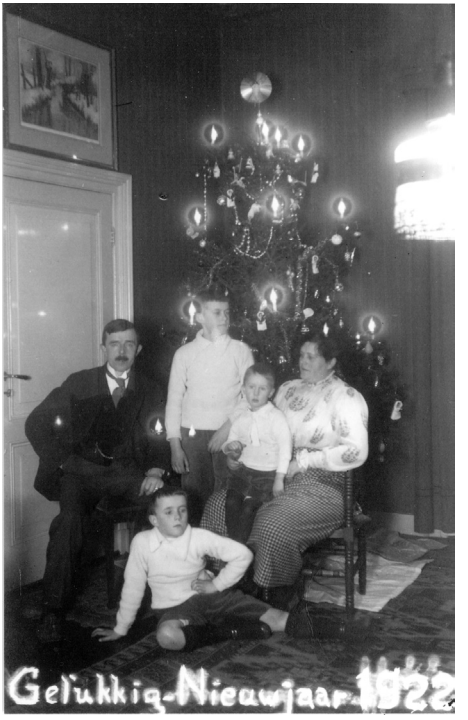

Het gezin Van Agtmaal. v.l.n.r. Vader Adriaan (1887-1960), Joop (zittend op de voorgrond), Gerard, Wim, moeder Geertje Zandstra.

Band met Eemnes

Mijn vader kwam graag in Eemnes. Hoe de eerste contacten gekomen zijn, weet ik niet meer precies, wellicht door ene heer Van der Ham, huisschilder aan de Laarderweg. Voor zover ik weet hadden mijn ouders de oudste banden met de familie Arends; de ouwe Andries en zijn vrouw Mien, die op Wakkerendijk 104 in de boerderij "De tijd zal 't leren" woonden. Daar kwamen mijn ouders iedere zaterdag eieren halen voor onszelf. Dat werd van 10 eieren in de week, geleidelijk aan 15 eieren, 20, 30, 60, 100 stuks. Want allerlei buren en bekenden wilden ook wel verse eieren uit Eemnes. Dat werd dus een bak vol! Ik herinner me dat die bak in de auto eens ging schuiven toen mijn vader plot-

seling moest remmen. Het resultaat was één grote omelet achter in de auto. Ik ging als kind altijd mee. Ik was helemaal gek van de boerderij! Al die beesten: de katten, de hond, de koeien op stal! Prachtig vond ik het. Als we er kwamen werden er vaak grote stukken spek afgesneden. Mevrouw Arends was zo gastvrij! Ik zie nog haar kelder, die in het najaar helemaal vol stond met weck! Toen ze ouder werden, gingen Andries en zijn vrouw bij hun zoon Jan inwonen op Wakkerendijk 90. In 1981 verhuisden ze naar de Streefoordlaan. Zelfs toen is "de eierhandel" nog doorgegaan. Moeder Arends is 101 jaar oud geworden! Ja, zo is onze band met Eemnes ontstaan. Dat was ook de reden waarom ik hier in Eemnes ben neergestreken. Ik heb altijd boerin willen worden. Ik vond het een enig dorp met geweldige, aardige mensen!
Mijn vader hield van de Eemnesser polder. Als we in Eemnes eieren gingen halen, was het vaak: "Stoppen!" Dan was er b.v. iemand in de polder aan het hooien of melken en dan moest er een foto gemaakt worden.

Mijn vader had in Eemnes ook contacten met Jan Rigter van de Welkoop. Op een gegeven moment gingen we naar het buitenland op vakantie en mijn broer vond het alleen maar leuk als we gingen kamperen. We kochten een vouwwagen. Daarvoor zochten we een stalling in de winter en zo zijn we in contact gekomen met Jan en Nel Rigter. Jan begon in die tijd met de koelcellen. Bij hem haalden we spullen uit de diepvries, bijvoorbeeld hazen met de feestdagen. Vader had o.a. ook contacten met de families Brouwer en Huiden. Daar zijn ook foto's gemaakt.

Joop van Agtmaal met zijn vrouw Antje (Ans/Otje) Swartsenburg.

Antiek
Van het één kwam het ander. Mijn vader was een verwoed verzamelaar van antiek. In Eemnes had je toen op de hoek van de Kerkstraat en de Wakkerendijk Piet Wortel. Die was aanvankelijk postbode en later antiquair. Zodoende kreeg mijn vader contact met hem. Als we in Eemnes kwamen, was het vaak een rondje Piet om te kijken of hij nog iets bijzonders had. Ik herinner me dat er bij Piet bergen aardappels lagen bij het antiek. Eerst

moest je door een ruimte langs de aardappelen om bij het antiek te komen. Piet kwam ook regelmatig bij ons om te kijken of wij iets hadden. Het een werd altijd met bijbetaling tegen het ander geruild. Toen mensen wisten dat mijn vader antiek verzamelde, werd hij ook wel eens door mensen uit Eemnes rechtstreeks gebeld.

Ik herinner me het volgende voorval. Er was iemand in Eemnes overleden en de kinderen hechtten geen waarde aan de oude spullen. Van Agtmaal werd gevraagd om eens te komen kijken want er stond nog een oude klok, op de deel. Hij kwam in het donker op de deel van die boerderij terecht. Er stond helemaal geen klok! Het waren losse brokken hout; een staand horloge, dat helemaal uit elkaar was gevallen! Mijn vader vond dat niet erg want hij was bijzonder handig. Hij kon uren wriemelen om iets weer op orde te krijgen en bezat een engelengeduld in ALLES! Dus deed pa een bod op de losse stukken en dat bod werd aanvaard. Vader nam die losse stukken mee naar huis en hij is er maanden mee zoet geweest om er weer een authentieke klok van te maken. Toen hij de stukken nog maar een week in huis had, kreeg hij Piet Wortel aan de telefoon, die zei: "Joop, ik geef je winst op die klok!" Piet bleek al eerder bij die mensen te zijn geweest en had toen te weinig geboden. Kort daarna zijn ze wel op het bod van mijn vader ingegaan. Piet vond dat niet zo leuk. Vader ging echter niet in op het bod van Piet en maakte de klok keurig af. Deze klok staat nu bij ons thuis! Zo zaten ze elkaar ook wel eens in het vaarwater. Als Eemnessers vonden dat Piet niet genoeg bood dan werd Ome Joop (zo werd mijn vader ook wel genoemd) gebeld.

Fotograferen in Eemnes

Vaak trok mijn vader er zo maar op uit. Ook in Eemnes. Als hij iets fotogenieks zag, ging hij er op af en vroeg of hij foto's kon maken. Dan ging hij bekijken hoe hij het nog mooier kon maken. De boerin in haar zondagse klederdracht, die aardappels schilde, wat emmers erbij, wat gereedschap en een melkbus. Alles werd mooier gemaakt dan het in werkelijkheid was. Zo werd alles in scène gezet. Vaak nam hij de karakteristieke elementen van de omgeving en de personen erbij: de klederdracht, gebruiksvoorwerpen, potten en melkbussen en specifieke kenmerken van het huis. Aan deze punten herken ik direct de foto's van mijn vader. Op deze manier ging hij natuurlijk niet alleen in Eemnes te werk maar in het hele land.

Abrupt einde

In 1972 is mijn vader uit zijn bedrijf gestapt en gestopt met de fotografie. Hij heeft daarna nooit meer een camera aangeraakt. Raar eigenlijk! Dag in dag uit zeulde hij met van die zware Linhofcamera en zijn statief plus toebehoren en

Voorbereidingen i.v.m. reclamefotografie. Gehurkt op de voorgrond Joop van Agtmaal, daarachter een model.

altijd was hij gedreven met zijn werk bezig maar plotseling was het afgelopen. Hij is overleden op 15 oktober 1990. Gelukkig heeft hij waanzinnig veel prachtig fotowerk achtergelaten. Het archief ligt bij mij thuis en in archieven van de overheid door heel Nederland en wordt nog steeds veelvuldig gebruikt.

Tot zover deze impressies betreffende de fotografen Van Agtmaal. Ik ben Patricia bijzonder dankbaar voor haar enthousiaste medewerking. Met veel plezier heb ik naar haar geluisterd.

Adriaan Gerard van Agtmaal (1887-1960)

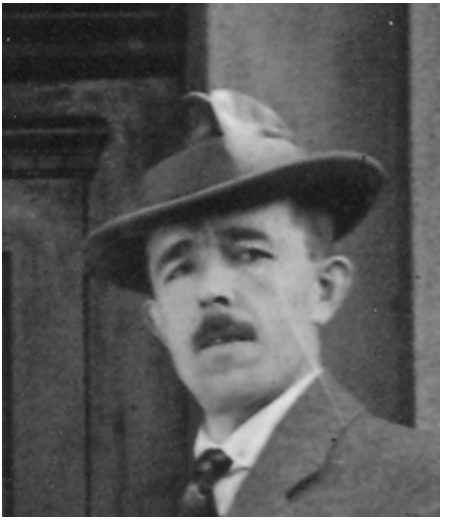

Adriaan Gerard van Agtmaal werd geboren te Steenbergen (NB) op 12 april 1887. Nadat hij in 1910 in Leeuwarden was getrouwd met Geertje Zandstra, bleef hij daar wonen tot 1914
Van 1914 tot 1918 woonde hij in het Duitse Gladbeck waar hij o.a. makelaar in huizen was. Hij moet zich in die tijd al toegelegd hebben op de fotografie.
Op 16 mei 1918 vestigde hij zich met zijn gezin (vrouw en 3 zonen) aan de Nieuw Baarnstraat 91 in Baarn. Daar begon hij als fotograaf. Hij werkte alleen in opdracht. Voor de overheid en het bedrijfsleven maakte hij vele buitenlandse reizen. In 1926 werd hem door Koningin Wilhelmina vergunning verleend om alle koninklijke paleizen van binnen en van buiten te fotograferen. Daar is hij toen maandenlang mee bezig geweest.
A.G. van Agtmaal werd vooral bekend om zijn foto's van in- en exterieurs van monumenten, stads- en dorpsgezichten, landschappen en van het boerenleven. Van deze foto's werden heel veel ansichtkaarten gemaakt; ze werden ook gebruikt als illustratie in VVV-promotiemateriaal, in speciale publicaties, op kalenders en in geïllustreerde weekbladen.

GEEN ALLEDAAGSCHE TOESTEMMING

Den heer A. G. van Agtmaal alhier, is door H.M. de Koningin vergunning verleend de koninklijke paleizen in ons land in- en uitwendig te fotografeeren.

Voorwaar een groote bevoorrechting voor onzen Baarnschen fotograaf.

Soester Courant 24.12.1926

A.G. van Agtmaal was een traditionele vakman, die graag mooie plaatjes wilde maken. Daarbij liet hij zich inspireren door de impressionisten van de Haagse School en de Larense School. Hij had goede contacten met de Larense kunstschilder Evert Pieters en met de Nunspeetse interieurschilder Arthur Briët. Geregeld maakte hij foto's in de als boereninterieur ingerichte ateliers van deze schilders.

Hij fotografeerde graag taferelen, die een geïdealiseerd en geromantiseerd beeld gaven van de plattelandscultuur uit die tijd. Boeren en boerinnen in de streekdracht met de attributen van het boerenleven om zich heen in een duidelijk geënsceneerde situatie. Bij voorkeur fotografeerde hij mensen in hun eigen oude streekdracht en wanneer dat niet meer mogelijk was, gebruikte hij figuranten, die de streekdracht aantrokken voor de foto. Zo heeft hij tussen 1928 en 1941 duizenden opnamen gemaakt door heel Nederland.

Omdat hij van 1918 tot zijn dood in Baarn woonde, fotografeerde hij ook geregeld in Eemnes. Veel bekende oude ansichten van Eemnes tonen beelden die A.G. van Agtmaal gemaakt heeft. Vaak staat er dan bij dat het een Gooise boerderij is of een vrouw uit Laren. Dat gebeurde natuurlijk om de verkoopcijfers te verhogen. Er zijn nog al wat foto's waarvan we niet weten of ze door hem gemaakt zijn of door zijn zoon Joop. Voor de tentoonstelling, die dit jaar te zien is in de Oudheidkamer, hebben we geprobeerd om alle foto's die hij in Eemnes heeft gemaakt bij elkaar te brengen.
Adriaan Gerard van Agtmaal stierf te Baarn op 18 januari 1960, een enorm glasplatenarchief nalatend.

DE KONINKLIJKE PALEIZEN GEFOTOGRAFEERD

Zooals bekend heeft de heer Van Agtmaal, fotograaf te Baarn, van H.M. vergunning gekregen tot het fotografeeren, van binnen en van buiten, der Koninklijke paleizen. Dezer dagen mocht de heer Van Agtmaal de eerste serie foto's genomen in het Huis ten Bosch, aan H.M. aanbieden. Van den particulieren secretaris van H. M., Jhr. van Geen, mocht de heer Van Agtmaal daarop een schrijven ontvangen, waarin medegedeeld wordt, dat H.M. de opnamen gaarne heeft aanvaard en daarvoor haar dank doet betuigen.

Naar wij vernemen, denkt de heer Van Agtmaal nog enkele maanden in het Huis ten Bosch werkzaam te blijven, om daarna achtereenvolgens het paleis in het Noordeinde en het Loo te gaan fotograveeren.

Soester Courant 11.03.1927

Koningin Emma, prinses van Waldeck-Pyrmont, gefotografeerd door Adriaan van Agtmaal.

Johannes Gerardus (Joop) van Agtmaal (1912-1990)

Familieleden en kennissen poseren op Terschelling in de plaatselijke klederdracht. v.l.n.r. annie van Beekum (moeder van een vriendin van Patricia), Carla Rosenbaum, Roosanke van Beekum (vriendin van Patricia), en Antje (Ans/Otje) van Agtmaal-Swartsenburg (vrouw van Joop en moeder van Patricia).

Johannes Gerardus (Joop) van Agtmaal werd geboren te Leeuwarden op 27 april 1912 als zoon van Adriaan Gerard van Agtmaal en Geertje Zandstra. Vanaf zijn 6e jaar groeide hij op in Baarn. Zijn vader wilde hem al jong betrekken in het vak van de fotografie. Na een opleiding aan de kunstnijverheidsacademie werkte hij enige tijd bij zijn vader. Dat betekende geënsceneerde foto's maken van boerentaferelen op het platteland of fraaie plaatjes voor kalenders en promotiemateriaal. In 1942 trouwde hij met de Utrechtse Antje Swartsenburg (Ans of Otje genoemd).

Eind dertiger jaren begon hij in Hilversum voor zichzelf als reclamefotograaf. Hij werkte samen met zijn broer Gerard. Aanvankelijk werd er gewerkt aan de Bosboom Toussaintstraat en later aan de Wezellaan. Joop legde zich toe op de landschaps-, industriële en meubelfotografie. Daarnaast heeft hij b.v. ook nog foto's van de koninklijke familie gemaakt. Broer Gerard zwaaide de financiële scepter.

In 1954 besloten de broers samen te gaan werken met de Amsterdamse reclamefotograaf Hans Hamelberg. Het bedrijf ging van toen af door als Fotostudio Hamelberg

Foto genomen in het weiland van Piet Seldenrijk, ter hoogte van Het Zwaantje, Wakkerendijk 256. Rechts onder de koe Piet Seldenrijk (1911-1993), links zijn dochter Marijke Seldenrijk en achter de knecht Wout 't Jong. De foto is vermoedelijk gemaakt rond 1948. De A1 is nog niet in gebruik genomen. (Foto Joop van Agtmaal

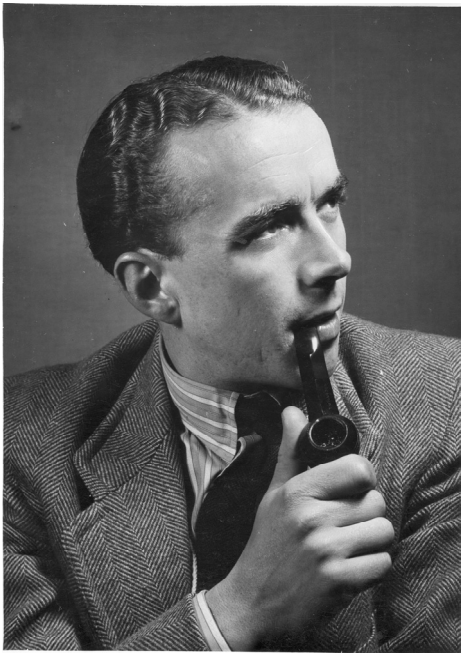

Van Agtmaal. Het kwam tot grote bloei. Er werd gewerkt in studio's in Amsterdam en Bussum. Er kwamen opdrachten van vele grote bedrijven en men kreeg nationale en internationale bekendheid.
In 1972 hield Joop van Agtmaal het voor gezien in de reclamefotografie. Zijn broer Gerard en hij trokken zich terug uit het bedrijf.
Zijn grote hobby was op stap gaan met de camera; zelfs in het weekend. De camera was een gigantisch geval, dat vervoerd werd in een grote koffer. Daarnaast moest er een statief meegesleept worden. De familie ging nooit weg zonder camera en statief. Zijn hart lag bij het buitenwerk: de natuur en typisch Hollandse taferelen. Hij kon uren wachten tot de luchten en de wolken goed waren. Zo werden er prachtige foto's gemaakt van lucht en water en van kerken, polderlandschappen en boerderijen. Deze foto's werden weer voor commerciële doelen gebruikt

Joop van Agtmaal had een zekere voorliefde voor Eemnes. Het boerenleven trok hem. Daarnaast kwam hij vanuit Hilversum vaak naar Eemnes voor kippen en eieren. Zo had hij o.a. goede contacten met de families Arends, Rigter, Brouwer en Huiden. Voorts was Joop van Agtmaal een verwoed verzamelaar van antiek. In die hoedanigheid kocht hij nog wel eens wat op in Eemnes. Zo ontstonden ook goede contacten met de Eemnesser antiquair Piet Wortel. Dit verklaart het bestaan van foto's, die nu niet direct typisch Van Agtmaal zijn. Goede voorbeelden zijn de familiefoto's van het gezin van Jaap Brouwer en de foto's van dieren op de boerderij van Jaap Brouwer.
Al met al is er een verzameling van zo'n 60 Eemnesser Van Agtmaal-foto's ontstaan. Ze zijn zo scherp dat je gemakkelijk een detail kunt uitvergroten met behoud van redelijke kwaliteit. Dat hebben we dan ook gedaan met een aantal foto's op deze expositie. Zo ontdek je oude Eemnessers die wat achteraf zitten aardappels te schillen of in de tuin werken, netjes in scène gezet door Joop van Agtmaal. Een uniek en bijzonder tijdsbeeld van Eemnes in de periode van 1925 tot 1970.

Joop van Agtmaal is overleden te Hilversum op 15 oktober 1990.

Achtergronden bij de foto's van Van Agtmaal

HENK VAN HEES

Zo'n 8 jaar geleden ontstond bij mij het plan om alle foto's te gaan verzamelen, die vader en zoon Van Agtmaal tussen 1920 en 1970 in Eemnes hadden gemaakt. Het geluk was met me want via de Historische Kring Eemnes kwam ik in contact met Patricia Houwer-van Agtmaal, de dochter van Joop van Agtmaal. Ze was nog in het bezit van een groot deel van het glasplatenarchief van haar vader en grootvader.

Met enkele bezoeken aan dit archief startte ik mijn zoektocht en geleidelijk aan groeide de collectie en ontstond het idee om een tentoonstelling van deze foto's te organiseren in de Eemnesser Oudheidkamer. Deze tentoonstelling is inmiddels gerealiseerd en op 26 april jl. geopend door mevr. A. van Agtmaal-Swartsenburg, de weduwe van Joop van Agtmaal, samen met haar dochter Patricia. Bij de opening heb ik verteld dat ik verliefd geworden ben op deze foto's. Allereerst vanwege de kwaliteit en artisticiteit en op de tweede plaats omdat ze veel laten zien van het Eemnes, dat inmiddels verdwenen is. Op deze wijze is er van die tijd nog iets moois bewaard gebleven.

Dat de kwaliteit hoogstaand is, merkten wij toen we details van de foto's gingen uitvergroten. Ook die uitvergrotingen bleven van goede kwaliteit. Een mooi voorbeeld is de foto van Meentweg 43, indertijd de boerderij van Aagje en Jan van Dalen. Rond 1945 heeft Joop van Agtmaal daar een serie foto's gemaakt. (Zie volgende pagina.) Aagje van Dalen was op dat moment ziek. Ze werd geholpen door Bep van Daatselaar (1926-1996), een dochter van Mie Eggenkamp, die rond 1920 vele jaren gewerkt had bij de familie Van Dalen. Mie is in 1922 in Eemnes getrouwd met Martinus van Daatselaar en uit dat huwelijk werd Bep geboren. Bep mocht poseren voor de foto's van Van Agtmaal en ze mocht voor die gelegenheid de klederdracht van Aagje van Dalen aantrekken. Jan van Dalen, de broer van Aagje, was waarschijnlijk kort tevoren overleden (24 maart 1945). Een fotograaf uit Soest, die meegekomen was, mocht de oude boerenkleren van Jan van Dalen aantrekken. Zo werkte fotograaf Joop van Agtmaal. Wanneer er geen drager van de oude dracht voorhanden was, liet hij de aanwezigen de oude kleding aantrekken om daarin te poseren. Van Agtmaal ging zorgvuldig te werk en bereidde het te fotograferen tafereel goed voor. Toch heeft hij in dit geval waarschijnlijk niet gezien dat er rechts achter een struik een verstekeling op de foto kwam. Hoewel ik deze foto al vele jaren kende, heb ik ook nooit eerder ontdekt dat er een koppie boven de struiken uit

Boven:
Fotograaf uit Soest in kleding van Jan van Dalen en Bep van Daatselaar (1926-1996) bij de boerderij Meentweg 43.

Detail uit foto boven:
Antoon Rozenberg (buurjongen).

komt. Ik werd er onlangs op gewezen door Ruud Verhoef uit Achterveld, een zoon van Bep van Daatselaar. Op de uitvergroting is de jongen duidelijk zichtbaar en men zegt dat het de buurjongen Antoon Rozenberg is. Er is trouwens een hele serie foto's van Bep van Daatselaar in en rond de boerderij Meentweg 43.
Vader en zoon Van Agtmaal maakten de foto's en verkochten de afbeeldingen vaak door aan drukkers en uitgevers, die er kalenders of ansichtkaarten van maakten. Door heel Nederland maakten ze foto's en door heel Nederland werden daar ansichtkaarten van gemaakt. De drukkers en uitgevers wilden daar natuurlijk goed aan verdienen. In Eemnes werden niet veel ansichtkaarten verkocht. Onze gemeente was toeristisch niet zo in trek. Daarom werden de Eemnesser foto's vaak misbruikt. De drukker of uitgever zette er dan bijv. bij "Groeten uit Laren" of "Boerderij in het Gooi". Dit werd natuurlijk gedaan in de hoop op een hogere omzet. Een mooi voorbeeld is de foto van Cornelia Hilhorst (1863-1941), afgebeeld naast de schouw van de voormalige boerderij Wakkerendijk 66 (waar nu gebouw De Schoter staat).
Er is een ansichtkaart, uitgegeven door de Larensche Boekhandel, waarop staat; "Laren NH. Schouw en waschketel". Dezelfde foto is ook als ansichtkaart uit-

Cornelia Hilhorst (1863-1941) bij de schouw op Wakkerendijk 66.

Lamberta Rigter-van 't Klooster (1888-1950). Op de boerenwagen Arie en Gerard Rigter. Tussen de kippen zit Piet Rigter.

gegeven door de Uitgeverij Rembrandt in Utrecht. Dan staat er als vermelding bij: "'t Gooi – Gooische vrouw en waschketel". Dezelfde uitgeverij kwam ook met een ansichtkaart van de boerderij Wakkerendijk 112 van Tijmen Rigter. Daarop staat zijn vrouw Lamberta van 't Klooster, samen met enkele zoontjes. De vermelding is dan: "'t Gooi – kippen voeren". In een andere uitgave staat er op de kaart: "Mooi Gooi-Eemnes". Het zal bekend zijn dat Eemnes nog steeds niet tot het Gooi behoort.

Het is niet eenvoudig om de foto's precies te dateren. Wanneer bekend is, wie er op staan, kunnen we soms aan de hand van persoonsgegevens min of meer achterhalen wanneer de foto's gemaakt moeten zijn. Zo is er een foto van de familie Cozijnsen. Op deze foto staat grootmoeder Geertje Cozijnsen-van Logchem (1879-1950), samen met haar dochter Jannetje en kleindochter Willy. De laatste moet ongeveer twee jaar zijn dus kan kunnen we de foto dateren op ongeveer 1945. Ook op deze foto zijn weer allerlei interessante details te onderscheiden.

Achterzijde Wakkerendijk 202-204. Links van het huis: Geertje Cozijnsen-van Logchem (1879-1950). In de tuin: Jannetje Cozijnsen (1921-) met dochter Willy.

Nog steeds komen er foto's boven water, die in Eemnes genomen zijn. Door de misleidende bijschriften zijn ze in eerste instantie niet herkend als Eemnesser opnamen. Hopelijk levert de expositie in de Eemnesser Oudheidkamer ook nieuwe foto's op. Daarnaast is het te hopen dat we van een aantal Eemnesser opnamen ook kunnen achterhalen waar ze gemaakt zijn en wie er op staan. De expositie in de Oudheidkamer is nog te bezichtigen tot september. Komt u eens kijken, misschien kunt u ons helpen! Wie onze collectie Van Agtmaalfoto's kan aanvullen, wordt gevraagd contact op te nemen met

Henk van Hees,
Tel. 035 – 5389849
e-mail: info@kleinwee.demon.nl

Met dank aan Patricia Houwer-van Agtmaal, Mien Walraven-Brouwer, Hans Kleinhoven, Wiebe van IJken, Gérard Derks, familie Seldenrijk en Ruud Verhoef voor het beschikbaar stellen van foto's en gegevens.
Een aantal foto's is afkomstig uit de archieven van het Openluchtmuseum in Arnhem en het Zuiderzeemuseum in Enkhuizen.

Achterzijde Wakkerendijk 206 met rechts Johanna Elders-Engelen (1880-1951), foto ca.1945.

Ned. Herv. Kerk Eemnes-Binnen ca. 1925, rechts het armenhuis van de R.K. kerk Eemnes.

Zicht vanaf de Armenakker in Eemnes-Binnen op het Dikke Torentje.
Geheel rechts de oude hervormde pastorie.

VAN 8X

Boerderij Wakkerendijk 134.
Bij de kruiwagen
links Drikus van der Wardt
rechts Hek van der Wardt.

Deel van boerderij Wakkerendijk 56.
V.l.n.r. Wousje van Wegen (1855-1945), Bertha Schouten-Brouwer (1896-1974) en Jan Schouten (1861-1943).

Kar van familie Brouwer eerste prijs in optocht t.g.v. 600-jarig bestaan van Eemnes. Links bij karnton: Japie Brouwer. Rechts: Wim Brouwer.

1953. Staand v.l.n.r. Nel Brouwer, Jaap Brouwer, Rie Brouwer, Wim Brouwer en Niek Brouwer. Zittend v.l.n.r. Mien Brouwer, moeder Antonia Eek (1896-1967) en vader Jaap Brouwer (1895-1979).

Wim Brouwer bij zijn boerderij Wakkerendijk 94, foto ca. 1960.

VAN 8X

Gerritje Lakeman-Gieskens (1870-1945) bij haar woning Meentweg 89.

Opname in Eemnes ca. 1945. Wie is dit en waar is dit?

Linkerpagina links boven:
Bep van Daatselaar (1926-1996).

Linkerpagina rechts boven:
Opname in Eemnes ca. 1945. Wie is dit en waar is dit?

Linkerpagina onder:
Wakkerendijk 214-216-218. V.l.n.r. Jacomina de Bree-Baatje (1909-2003), Gart Luijf (1873-1957) en Daatje Luijf (1879-1950).

Rechts:
Cornelia de Graaf-Elders (1877-1974).

Onder:
Toon Post in de bokkenwagen van de familie Post ter hoogte van Meentweg 93.
Foto ca 1945.

Opname in Eemnes. Wie zijn dit?

De hondenkar van de familie Lakeman. Links Jaap v.d. Laak en rechts Jan Krijnen. Foto ca. 1930.

Ruim 75 jaar lang onthouden

Vorig jaar ontvingen wij de tekst van een lied, dat in 1932 door de meisjes van Eemnes-Buiten en Eemnes-Binnen gezongen is bij het zilveren ambtsjubileum van burgemeester Rutgers van Rozenburg van Eemnes. Het was opgeschreven door mevrouw Marie Wiggerts-Hoofd (geboren 1923). Ze had de tekst in 1932 zo goed ingestudeerd dat ze het zich nog woordelijk wist te herinneren na 75 jaar. We willen u dit lied uit 1932 niet onthouden.

Lied bij het zilveren ambtsjubileum van burgemeester Rutgers van Rozenburg

Wij, de meisjes van binnen en buiten de dijk
Zowel Christelijk als Roomse, we komen gelijk
U, mijnheer Burgemeester begroeten (2x)
Want u viert deze dag toch uw zilveren feest
Reeds een kwart eeuw zijt u dus het hoofd nu geweest
Van Eemnes, wat wij huldigen moeten.(2x)

Waar de meisjes zijn voorgegaan, volgen wij nu
Met ’n blijde bewondering begroeten wij u
Die ons dorp al zo lang mocht besturen (2x)
Allen hopen dat God u in lengte van jaren
Voor ons en ons dierbaar Eemnes moge sparen.
Dankbaar blijven wij u hoogachtend eren! (2x)

Het is ook uw werk dat de duisternis zwicht
Voor de lamp die ons huis nu electrisch verlicht
En ook ’s avonds de weg doet herkennen (2x)
Zuiver drinkwater dat door Eemnes wordt geleid
Is ’n weldaad die velerlei ziektes bestrijdt
Doet ons dankbaar u hoogachtend eren. (2x)

En vooral onze scholen, wij weten heel goed
Hoe gij alles wat nodig en nuttig is, doet
Ook voor ons, die ontwikkeling begeren (2x)
Wij hopen dat God u in lengte van jaren
Voor ons en ons dierbaar Eemnes moge sparen.
Dankbaar blijven wij u hoogachtend eren. (2x)

Marie Wiggerts-Hoofd

Is er iemand die zich iets anders herinnert, dan is het de moeite waard om contact op te nemen met de redactie. Hebt u een ander oud lied of gedicht in uw hoofd, dan is dat ook welkom bij de redactie: Henk van Hees, tel. 035 - 5389849

NOG STEEDS VERKRIJGBAAR

De geschiedenis van onderstaande families werden beschreven in het kwartaalblad van de HKE.
Deze boekjes hebben wij nog in een beperkte aantal op voorraad.
Ze zijn te bestellen bij J.van Wijk, tel. 5314689 of te koop tijdens de openstelling van de Oudheidkamer.

Slechts **€ 4,-** per boekje

1983/1	Bell
1982/2, 1996/4	Bieshaar
1982/1	Blom
1988/2	Bos
1999/4	Van den Berg
1991/2	Van Beyeren
1993/4	Breunesse
1998/4	Brouwer
1986/3, 1996/3	De Bruijn
1984/2	Dop
1983/3	Eek
1997/4	Eggenkamp
1984/3	Van Eijden
1989/3	Elders
1988/4	Van Essen
1981/2, 1990/3	Fecken
1992/4	Frantsen
1989/1	Groen
1987/2, 1988/3, 1998/3	Hagen
2000/1	Harskamp
1984/4	Heek
1984/1	Hilhorst
1988/1	Hoogeboom
1996/2	Horst
1989/2	Van IJken
1999/2	Van Isselt
1999/1	Jongerden
1993/2	Keizer
1981/4	Van ('t) Klooster
1998/1	Van Klooster
1997/1	Koelewijn
1991/4	Koppen
1992/1	Kroeskamp
1982/4	Van de Kuinder
1994/2	Laan
2000/2	Luijf
1994/1, 2001/2	Makker
1997/1	Manten
1987/4	Mol
1998/2	Nagtegaal
1997/2	Van Oostrum
1985/3	Pas
1995/2	Pen
1990/2, 1990/4	Perier
1999/3	Riggeling
1983/2	Roodhart
1981/2	Roos
1991/3	Rozenberg
1983/4	Ruizendaal
1986/2	Scherpenzeel
1995/4	Schouten
1995/3	Seldenrijk
2001/1	Smederijen Eemnes
1991/1	Snel
1990/1	Stalenhoef
1987/1	Stoutenburg
1985/4	Van der Wardt
1982/3	Van Wegen
1992/3	Wiggerts
1985/1	Van Wijk
1987/3	Wortel
1989/4	Van Woudenberg
2001/2	Zanoli

Herhaalde oproep: Oude streekgerechten

‘Koning, keizer, admiraal,
ETEN moeten we allemaal’.

Met deze variatie op een oude reclameboodschap willen wij graag een nieuwe rubriek starten in ons kwartaalblad. Als u zich afvraagt wat eten met de doelstellingen van de Historische Kring te maken heeft, nou, van alles dus.
De mensen van de HKE onderzoeken o.a. hoe de vroegere bewoners van Eemnes leefden en in hun onderhoud voorzagen en daar hoort zeker ook voedsel bij, vandaar.
Harry Peters, de plaatselijke kookdeskundige gaat voor ons onderzoeken, inventariseren en publiceren wat er zoal voor gerechten op tafel kwamen, welke kenmerkend zijn voor deze omgeving. En daar heeft Harry u bij nodig, want u bent misschien wel iemand die zo’n oud gerecht nog ter tafel brengt of die heel goed weet te herinneren.
Kent u een oud gerecht uit deze streek neem dan contact op met:
H. Peters, Patrijzenhof 216,
Tel. 5311348.
e-mailadres: harry.peters@zonnet.nl

Joop Smids

VERKRIJGBAAR
IN DE OUDHEIDKAMER

8 ansichtkaarten van het vroegere Eemnes

Per stuk 80 cent

Voor leden:
serie van 8 kaarten € 5,-

Van onze vrienden moeten we het hebben!

'Vrienden' vervullen stille wensen van de HKE

Voor minimaal 15 euro p.j. kunnen leden 'vriend' worden van de Oudheidkamer.

Vraag inlichtingen of geef u op bij:
C.A. Houwer
tel. 5387984 - e-mail chris-patricia.houwer@12move.nl

VRIENDEN VAN DE OUDHEIDKAMER

ADVERTEERDERS:

Wester Campagne & Van Breemen
Makelaars van goede huize(n)
Restaurant Eemland,
Partycentrum 't Koetshuys
Rabobank Soest Baarn Eemnes
Notariskantoor mr. W.A. van der Sluis
De Valk Hensbergen Opticiëns
Welkoop, Groen & Doen

SPONSORS:

J. van IJken B.V. Oude Bouwmaterialen
Vrienden van de Oudheidkamer

Inleveren kopij

Kopij
- handgeschreven of getypt in overleg met redactie,
- op floppy/CD (met afdruk) en illustratiemateriaal naar J. Smids, Graanoogst 3,

per e-mail (tekst) aan:
- hke-lay-out@xs4all.nl

Kopij voor het volgende kwartaalboekje ontvangen wij graag voor 15 augustus 2008.